

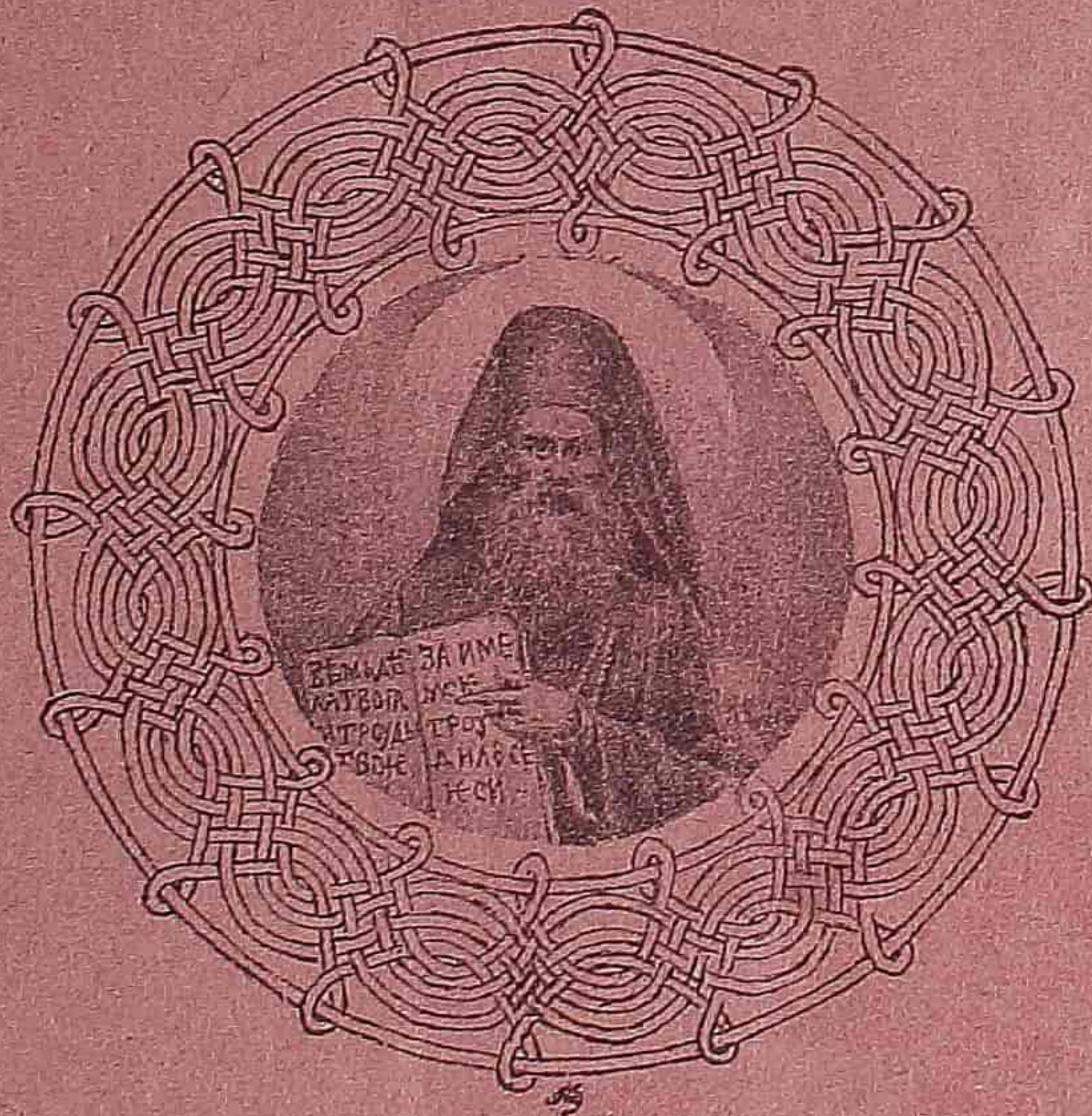
Б. Б. Г.  
1914

Лука Ћеловић  
БЕОГРАД

Luka Celović  
БЕОГРАД

12. КЊИГА ДРУШТВА СВ. САВЕ КЊИГА 12.

СПОМЕНИЦА  
СВЕТОСАВСКОГ ДОМА



БЕОГРАД

„Смиљево“ — ШТАМПАРИЈА ПЕРЕ ТОДОРОВИЋА

1891



**Сваки Србин и Српкиња и сваки пријатељ  
Српства и народне просвете може бити  
члан Друштва Св. Саве.**

---

**Редовни** су чланови они, који дају годишње **пет** динара  
улога :

**Утемељачи** су они, који једном за свагда положу **сто** динара или по 25 динара годишње за 4 године ;

**Добротвори** су они, који једном за свагда положу **пет стотина** динара.

Сви чланови добивају **друштвене књиге** бесплатно.

Чланови утемељачи добивају **дипломе** на чланство.

Чланови добротвори добивају сребрну **светосавску медаљу** с дипломом и правом, да медаљу могу носити на преима.



Д. Б. 6  
194

ID=132877319

УНИВ. БИБЛИОТЕКА  
И Бр. 45207

12. КЊИГА ДРУШТВА СВ. САВЕ КЊИГА 12.

---

# СПОМЕНИЦА СВЕТОСАВСКОГ ДОМА

*Друштво Св. Саве основано је са задатком: да шири просвету и негује национално осећање и врлине у српском народу.*

*Друштво врши свој задатак: 1., издавањем ваљаних књига, слика и песама; 2., подизањем и потпомагањем школа и цркава; и 3., новчаном помоћу.*



**БЕОГРАД**

„Смиљево“ — ШТАМПАРИЈА ПЕРЕ ТОДОРОВИЋА

1891



УРЕДИО И ПШТАПАЊЕ НАДГЛЕДАО

СР. Ј. СТОЈКОВИЋ

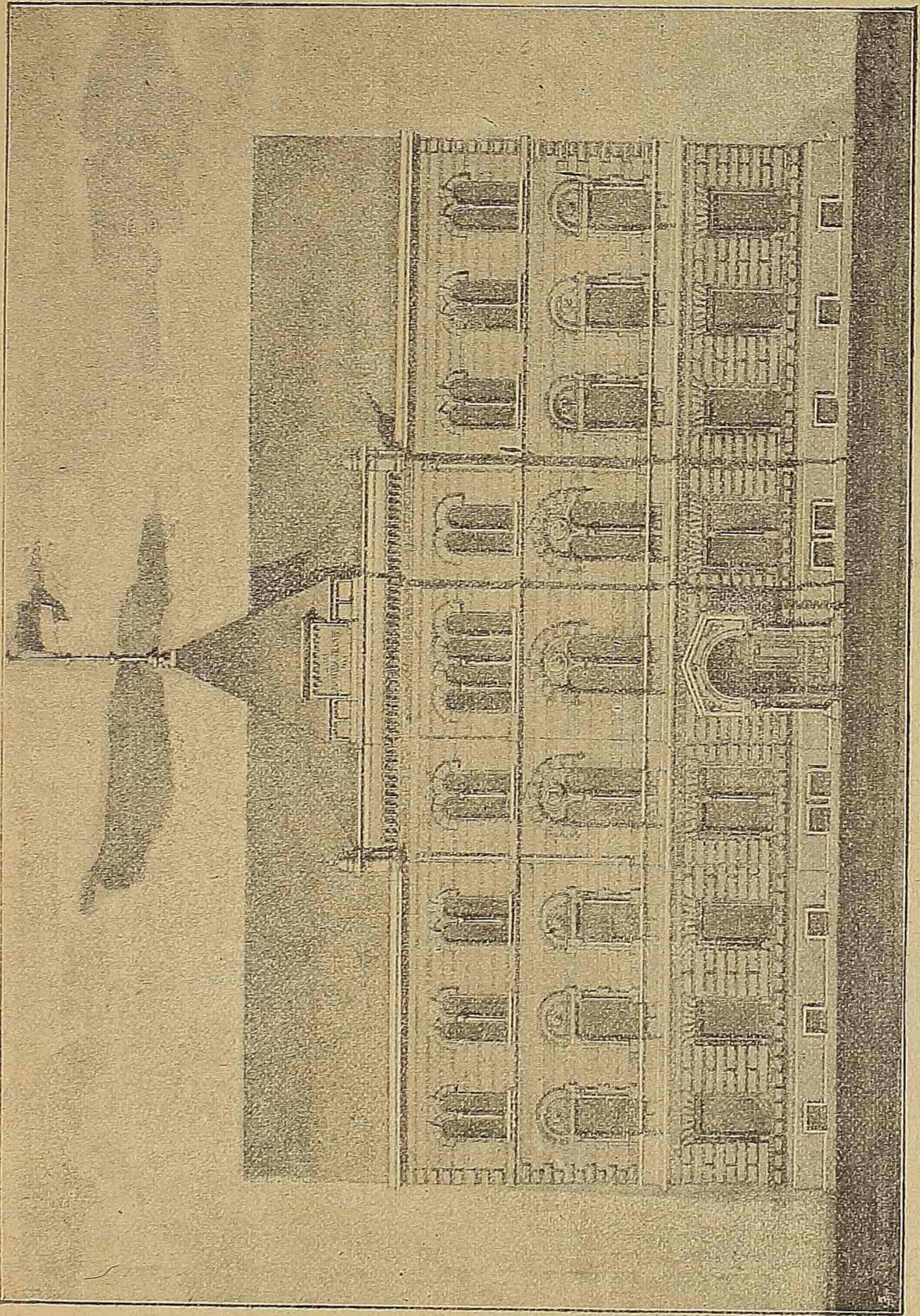
ТАЈНИК ДРУШТВА Св. САВЕ.

РАЧУНЕ О ПРИХОДИМА И РАСХОДИМА СВЕТОСАВСКОГ ДОМА  
ИЗВЕО

АНДРА ЂОРЂЕВИЋ

ТАЈНИК ДРУШТВА Св. САВЕ  
И БЛАГАЈНИК ГРАЂЕВИНСКОГ ОДБОРА











## ПРЕГЛЕД.

### Припреме за зидање Светосавског Дома.

Потребе, које су изазвале зидање Дома. Одлуке Главног Одбора. Апел на родољубе. Први знатнији добровољни прилози. Грађевински Одбор . . . . . 1 стр.

### Полагање темеља.

Свечаност полагања темеља. *Долазак Њ. В. Краља Александра.* Реч председника *Свет. Николајевића.* Споменнице, које су положене у темељ . . . . . 11 „

### Остали радови на Дому.

Уговори с предузимачима. Приходи и рачуни за Дом. IV редовни скуп Друштва Св. Саве. Молба Народној Скупштини. Финансијски одбор. Важнији прилози . 20 „

### Свечано отварање Дома.

Одлагање свечаности. Концерти у корист Дома. Пресељење управе. Први свечани састанак Главног Одбора. *Поздрав Њ. В. Краља Александра.* Распоред одељења Светосавског Дома. Свечаност отварања 1. Октобра. Беседа Њ. ВПр. г. *Митрополита Михаила.* Реч председника *Свет. Николајевића.* Телеграфски поздрав и честитке . . . . . 32 „



### **Завршетак.**

Завршни радови на Дому. Пресељење друштв. пансиона и Светосавске Школе. Нови добровољни прилози. Посета Свештеничког Удружења. Управа над пансионом. Отварање Богословско-Учитељске школе. Ђачка слава . . . . . 52 стр.

### **Рачуни Светосавског Дома.**

а). *Приходи.* Преглед целокупних прилога и прихода за Дом.  
б). *Расходи.* Трошак, учињен око зидања Дома . . . . . 62 стр.

### **Прилози за Светосавски Дом.**

А). Добровољни прилози у новцу. Списак имена прилагача.  
Б). Прилози у грађевинском материјалу.  
В). Прилози у намештају и потребама за Дом, као и прилози за лутријске згодитке . . . . . 65 „



*Главни Одбор Друштва Св. Саве, на првом редовном састанку свом, држаном у Светосавском Дому, одлучио је, да се изјави захвалност*

ПОТПРЕДСЕДНИКУ ДРУШТВА Св. САВЕ,

Господину

**МИХАИЛУ БОГИЋЕВИЋУ,**

који се, као *Председник Грађевинског Одбора, родољубивом оданошћу и великим личним пожртвовањем, бринуо око зидања Светосавског Дома.*

(Записник VII састанка Главног Одбора,  
26. септ. 1890., ДССБр. 900.)

---







## ПРИПРЕМЕ

### ЗА ЗИДАЊЕ СВЕТОСАВСКОГ ДОМА

Крајем 1887. год. Главни Одбор Друштва Св. Саве основао је школу за оне Србе и Српчиће, који долазе у Београд из разних крајева српских, а нарочито из јужне и западне Старе Србије, и који се, као вредни посленици, баве разним грађевинским и другим пословима. Та је школа позната под именом *Светосавске Школе*, а подељена је на *основну с три и приправну*, учитељску школу с *два* разреда. Основној је школи постављен задатак: ширење српске писмености и упознавање с основним знањима; а приправној: спремање учитеља. Напредак, што га је ова школа набрзо учинила заузимаљивошћу неколико вредних наставника, и морална добит, коју она даје и у патриотском и у културном погледу, уносећи лучу српске просвете и у најудаљеније крајеве српске, — утицаху на управу Друштва Св. Саве, да на ту школу обраћа нарочиту пажњу.



Већ прве године друштвенога рада, пошто је патриотски циљ Друштва Св. Саве био упознат у целој Српској, отпочели су долазити у Србију и јављати се Друштву нарочито младићи из школа јужне Старе Србије (Македоније), у жељи, да на нашим средњим и вишим школама добију веће образовање, него што га могу имати у школама својих крајева. Такве је младиће Друштво Св. Саве примало као своје *питомце*, дајући им потребну месечну помоћ на име издржавања. А кад се у току 1888. год. број ових младића отпочео увећавати. Главни је Одбор одлучио, да за њих отвори нарочити *пансион*, како би се, у заједници, могле лакше намиривати њихове потребе, и како би се у правцу њихове спреме могло боље утицати у смислу друштвеног задатка. Врло добар успех, што су га прве године показали ученици друштвеног пансиона, учећи се као редовни или и ванредни ђаци у Учитељској Школи, гимназијама и Великој Школи, подстакао је управу, на увећавање њиховог броја.

Светосавска је школа, од почетка њеног до данас, била смештена у *теразијској основној школи* у којој је, на молбу друштвене управе, Београдска општина уступила за њену потребу најпре две, а доцније и трећу учионицу, поред потребног огрева и осветљења. За потребу пансиона пак, Управа је узела од Министарства



Просвете под кирију тако звану „*Владичину*“ кућу, у Космајској улици, у којој се пансион налазио до последњег доба, и за коју је Друштво плаћало месечне кирије 180 динара. Увећавајући број питомаца, Управа је била принуђена, да на Варош Капији најми још једну кућу — *браће Илијка*, трговаца — за коју је плаћала месечне кирије 80 динара. Удобност ових кућа није била таква, да би се у њима могла припремити и храна за друштвене питомце: они су у њој имали само станове, а хранили се заједнички ван пансиона, у приватним гостпоницама.

Број ученика Светосавске Школе на брзо се отпочео нагло увећавати. Па једно с тога, а друго и услед поделе њене на основну и приправну школу, поменуте просторије, које је Општина уступила, показале су се као недовољне и неподесне. Сем тога, оснивањем пансиона Управа је у сáмом почетку, па и у последње време долазила у разне неприлике, немајући подесне зграде за смештај и надзиравање тога завода, јер је извесан број друштвених питомаца морао бити размештен и по приватним кућама.

Па и са станом Главног Одбора и Управе не беше много боље. Још од самога постанка Друштва Св. Саве, Његово Високопреосвештенство, г. митрополит *Теодосије*, уступио је био Друштву у *Митрополији* две собе за смештај



канцеларије, библиотеке, и за држање састанака Главног Одбора. А кад је Друштво отпочело живље напредовати, постао је овај стан тескобан, и на молбу друштвене Управе уступљене су у Митрополији три друге, подесније собе, у којима су биле смештене друштвене канцеларије све до последњег доба. Међутим, промене, које су чињене у Митрополији, доводиле су друштвену Управу у бригу, хоће ли моћи са станом својим остати у њој дуже времена.

Ето, таква оскудица и такве неприлике у локалима за смештај друштвених установа нагонили су често друштвену Управу, да размисља о начинима, како би Друштво Св. Саве могло имати сопствену зграду, која би била нарочито подесна за поменуте установе. Важност тих установа, њихов велики културни значај, њихова неоцењена добит у погледу на духовно јединство српског племена, — заслужују, да Друштво Св. Саве сконцентрише понајвише бриге на њих, да српско родољубље поднесе жртве за њихово одржање и њихов напредак, да им подиже угледне палате. Главни Одбор друштвени убеђен, да би подизање веће и угледније зграде за друштвене циљеве много допринело и напретку самог Друштва и живљем буђењу свести о великој народној мисли, о српском историјском задатку, — није много оклевао да се одлучи на подизање такве зграде. Још крајем 1888. године



саветовао се на састанцима својим о могућности извршења таквог предузећа. А у почетку 1889. већ су отпочете и припреме за ову зграду, која је на брзо добила име „*Светосавски Дом*.“

Још кад се први пут појавила мисао о зидању Светосавског Дома, друштвена се Управа старала, да за њ добије или и откупи потребно место. Ради тога обратила се с молбом *Министарству Грађевина*, да Друштву Св. Саве уступи један од оних плацева регулационог фонда, који се налазе у Дунавском крају. И, заузимањем друштвене Управе, Министарство је поклонило друштву оно место у Душановој улици, на коме је и подигнут Светосавски Дом. То беше оно историјско место, на коме до скоро беху рушевине дворца познатог освајача Београда, принца Јевђенија Савојског, место, које беше познато под именом „*Пиринчана*“ (Принц-хане).\*)

Управа се и даље старала о проналаску средстава, која би јој олакшала остварење намишљеног предузећа. Између осталих понајважније је: друштвена *лутрија*. У почетку фебруара 1889. управа се обраћала *Министарству Народне Привреде*, да одобри, да Друштво Св. Саве, ради „повећања својих средстава“ може приређивати лутрије. И, пошто је нарочити одбор израдио и поднео Министарству план, по

\*) Неки наши историци мисле, да је то место, на коме се негда дизаху двори сина Лазарева, деспота Стевана Високог.



коме би се друштвене лутрије приређивале, Министарство је актом од 18. фебр. 1889. Пбр. 544. одобрило Друштву, да може у корист своје касе сваке године приређивати највише по две лутрије, и дало му то право на десет година. Овим добитком осигуран је био знатан део прихода на име подизања Дома

На састанку Главног Одбора 27. Априла 1889. председник је саопштио управине припреме за дом, као и размишљања и начине, по којима би се могло приступити остваривању његовом. На том састанку донео је Главни Одбор своју коначну одлуку: *да се зидање Дома отпочне још у току лета те године, да величина његова буде довољна за смештај свију друштвених установа, и да се Управа одмах постара о потребним припремама, о изради подесног плана за грађевину и о њеном предрачуњу.* На том је састанку одлучено, да се одмах приступи и приређивању прве друштвене лутрије, и да се цео приход њен употреби на зидање Дома.

Знајући, колико је средстава, труда и времена потребно за довршење тако великог предузећа, Управа није оклевала да сву снагу прибере и употреби на њ. Кад је Главни Одбор донео одлуку о зидању Дома није било за то предузеће ни најмање суме, јер се капитал сталнога фонда, према Основним Правилима друштвеним, није могао на тај циљ употребити. Главни



је Одбор рачунао на српско родољубље и — није се преварио. Јуна месеца отпочете су припреме, а већ после три месеца беху издигнути виски зидови Светосавског Дома. Родољубље је српско набрзо пружило толико средстава, да зидање дома не остаде само празно уздање, нити крпарење, које би се протезало у недоглед.

Израду *плана* и *предрачуна* грађевине поверила је Управа нашем вредном и ваљаном архитекту, г. *Ј. Илкићу*, који се драговољно примио тога посла, не тражећи за њ никакве награде, као ни награде за доцније надзиравање рада на грађевини. Ради ове патриотске жртве г. Илкићеве, Главни Одбор изабрао га је на једном од својих доцнијих састанака за друштвеног члана *добротвора*, са свима правима, која по Основним Правилима имају такви чланови, а тај је избор одобрила и друштвена скупштина.

Приступљено је одмах приређивању *лутрије*. Главни благајник друштвени штатпао је 15000 ком. срећака и растурио их пододборима, повереницима и пријатељима друштвеним на продају. Извлачење је одређено за Август те године, с главним згодитком од 10.000 дин., а продајна цена срећака по 2 дин. комад.

На молбу друштвене Управе, Министарство Народне Привреде одобрило је, да се за потребу Дома може у планини Тари одсећи 1800 комада *града* већих размера. А Министарство Грађевина



уступило је цео стари *лим* и *даске* с крова Велике Школе; и лим и даске беху у добром стању и, прерађени, употребљени су за кров друштвенога Дома.

На молбу друштвене Управе, Београдска Општина одобрила је бесплатно вађење 1000 куб. метара ташмајданског *камена*, као и бесплатно вађење песка с обале дунавске. Сем тога Управа се обратила с молбом на све познате задруге *цигљарске* и поједине *цигљаре* да јој притеку у помоћ; и многи од њих одазвали су се повећим количинама *цигла*.

1. Јула, Бр. 819., Управа је штампала први, јавни апел, управљен на „*Родољубе и пријатеље српске мисли и српског јединства.*“ У том апелу, штампаном у свима нашим новинама, објашњена је потреба и циљ зидања Светосавског Дома: напоменуте су припреме и незнатна средства, која је Управа имала већ на расположењу, и изјављене наде на патриотску помоћ речима:

„Управа Друштва Св. Саве апелује на српску свест и српско родољубље. Она је убеђена, да светосавски Дом, што већи и величанственији, и треба да буде подигнут српским родољубљем, те да он остане потомству видљиви доказ данашњих наших патриотских напора, доказ нашег делања и наших тежања за јединством раскомаданог нам племена. Родољуби! Не пожалите жертава за овај узвишени циљ!“

Сличан је акт упутила Управа друштвеним пододборима и повереницима ради прикупљања



добровољних прилога и приређивања забава и беседа у корист Светосавског Дома. Сем тога, она се и нарочито обрађала засебним писмима и молбама на поједине познате родољубе и имућније грађане, да је у овом великом и патриотском предузећу потпомогну.

Не можемо пропустити, а да на овом месту с хвалом не споменемо патриотски поступак скоро свију наших *дневних и политичких листова*, који су одушевљено предусрели одлуку о зидању Светосавског Дома, и апел друштвене Управе штампали с патриотским препорукама на српске родољубе.

Са свију страна Српства набрзо су стизала *одобравања* за ово предузеће и *подстицања* на истрајност. А није се дуго чекало ни на *добровољне прилоге* у новцу и материјалу, који се у самом почетку одликоваху замашнијим сумама. Наш уважени грађанин и одушевљени патриота, г. *Борђе Вајферт*, поред 812 дин., што је подарио на име превлачења материјала на место грађевине, поклонио је за Дом још 51.000 ком. цигаља прве каквоће, с подвозом до самога места. Даље, г. *Велимир Мих. Теодоровић*, из Минхена, послао је добровољнога прилога за дом 1250 дин.; г. *Живко Давидовић*, државни саветник у пензији, приложио је 1200 дин.; г. г. *Ферари* и *Буланже*, српски грађани и добротвори из Париза, послали су 1000 дин.; *Ша-*



*бачка Општина 500 дин.; Стеван Ивковић и Танасије Јаковљевић, овдашњи цигљари, по 10.000 ком. цигаља; Беоцинска фабрика цемента 135 цакова цемента; и т. д., поред других прилога у новцу и материјалу, који ће доцније бити нарочито поређани.*

Овако замашне суме добровољних прилога, које су стизале одмах, у самоме почетку припрема око Дома, окуражиле су друштвену Управу, да у половини Јула предузме *откопавање темеља* и учини даље *припреме за зидање*. 29. Јула Управа је објавила у новинама *стечај за предузимаче* и одредила рок подношења понуда, стављајући им на расположење разматрање планова.

На састанку 4. Августа, Главни је Одбор одлучио: *да се полагање темеља Светосавског Дома изврши свечано 10. Августа; да се умоли Њ. Величанство Краљ Александар, као први и највећи добротвор Друштва Св. Саве, да сам собом положи камен темељац друштвеном Дому; да се умоли Њ. Високопреосвештенство г. Митрополит Михаило, да чинодејствује при овој свечаности; да се Управа постара о програму свечаности и позиву осталих гостију.*

На истом састанку Главни је Одбор изабрао из своје средине ужи, *Грађевински Одбор*, од 5 чланова, а под председништвом друштвеног потпредседника г. *Мих. Божићевића*. Архитекта г. *Ј. Илкић*, умољен од стране Гл. Одбора, ушао



је у састав овог, грађевинског одбора, користећи му много својим стручним саветима. Грађевински је Одбор имао задатак: да прими предузимачке понуде; да повери зидање ономе, који поднесе најповољније услове; да руководи грађевинске послове; да се брине о материјалу и склапа за њ уговоре с исплатом на рокове; итд.

До 6. Августа, када је остављен рок предузимачким понудама, пријавили су се 6 предузимача. На састанку 7. Августа Грађевински је Одбор прегледао поднесене оферте, и одлучио: да се зидање Светосавског Дома уступи Старо-Србијанину *Стерији Јовановићу*, с исплатом израђеног посла у роковима.

### Полагање темеља

До 10. Августа, Управа је била приредила све, што је требало за *свечано полагање темеља Светосавском Дому*.

Тог дана, још рано, зором, виле су се народне тробојке на месту грађевине, земљиште беше откопано за темељ, а први главни зид, у који је имао да уђе камен темељац, био је изидан. Више тога места, на уравнатом земљишту, подигнута је велика трибина, намењена за дочек гостију и за извршивање обреда одређене свечаности. Она је била врло укусно начињена и намештена, застрвена ћилимима, а окићена засторима од српских тканина, грбовима српских



земаља и народним тробојкама. Око трибине, и од ње па до самог уласка на место грађевине, као и до места, на коме се имало извршити полагање темељца, беше земља покривена зеленилом, а редови народних тробојака, окићени зеленим венцима, даваху целом месту величанствен изглед.

И ако је дан био радан, цео је Дунавски крај празновао овај дан полагања темеља Светосавског Дома. Све радње беху затворене, куће окићене тробојкама и зеленилом, прозори народним тканинама и ћилимима, а целом Душановом улицом врвило је мноштво одушевљенога света.

Још око 9 сах. било је место грађевине прекрпљено множином гостију, друштвених чланова и родољуба, а било је и гостију са стране, који дођоше у Београд једино ради ове свечаности. На средини трибине беху намештена седишта за краља, намеснике, митрополита и министре; на њој с десне стране беше место за чланове Гл. Одбора Друштва Саве, а иза њих сто за новинарске извештаче; с леве пак стране за општинске представнике и изасланике разних корпорација београдских. С једне стране трибине стајали су ученици и питомци Светосавске школе и пансиона, од којих већина беше у разнобојном народном руху; а с друге стране беху певачке дружине, „Београдска“ и „Станковић“, које су се драговољно понудиле, да суделују у



овој патриотској свечаности. Међу гостима беху већ: Њ. Високопреосвештенство, митрополит *Михаило*, Њ. Преосвештенство владика *Никанор*, ђенерал *Анта Бошковић*, пуковник *Јован Мишковић*, министар на расположењу *Кујунџић*, државни саветници *Стојан Бошковић*, *Алиптије Васиљевић*, *Милован Спасић*, *Илија Маргетић*, председник општине *Ж. Карабиберовић* и други.

Тачно у 10 сах. пуцњава из топова огласила је долазак првог добротвора друштвеног, *Њ. Величанства, Краља Александра*. У његовој пратњи беху: краљевски намесник, ђенерал *Јован Белимарковић*; председник министарског савета, ђенерал *Сава Грујић*; министри, просвете *Св. Милосављевић* и финансије *М. Вујић*, и први ађутант *Њ. Величанства, мајор И. Кирић*. Председник, потпредседник и сви чланови Главног Одбора Друштва Св. Саве дочекали су високог госта на уласку и допратили га на трибину. Звучи народне химне, коју је свирала војна музика, пуцњава топова и узвици „*Живео!*“ проламаху околни ваздух.

Председник Друштва Св. Саве, г. *Светомир Николајевић*, поздравио је госте овом беседом:

Ваше Величанство,

Господине Намесниче,

*Поштовани зборе!*

За 3 год., од кад постоји Друштво Св. Саве, оно је могло, благодаречи увиђавности и родо-



љубљу нашег народа, извршити доста патриотских послова. О томе сведоче годишњи извештаји о његовом раду. Оно је, да споменем само што је главније, печатало неколико књига лепе и патриотске садржине. Оно је растурило у народ на 70.000 књига намењених да гаје патриотске врлине, да буде националну свест и креле наду на скоро уједињење нашег племена. Оно је издало на 100.000 динара помоћи учитељима, свештеницима и школама, у оним покрајинама нашим, где је така помоћ била најпреча. Оно је обдарило многу сиромашну цркву одежама и књигама; притекло у помоћ многome верном родољубу, који се тамо далеко од граница и слободе краљевине Србије бори и ради за велику народну мисао. Оно је отворило, за сада, једну врло корисну школу у Београду, за младе раднике из наших земаља што су још под туђинском влашћу; и основало један пансионат, у ком издржава до 50 младића и девојака из разних предела српских, које спрема у нашим средњим и вишим школама, да их после изашље као апостоле српске народне мисли онамо, где је нашем језику и народном праву највећа опасност од туђинских насртаја. Оно је скупило на један велики и народски посао до 6000 посленика из разних предела српских, који сви по једном програму и у једном правцу раде на великој народној задаћи, и крче пут срећнијој будућности, кад ћемо сви ми, од Јадранског мора и Солуна до Искра, Дунава и Саве, који смо сад несрећном судбином издвајани и поудаљивани, бити сједињени у једну, велику и слободну државу. Оно је скупило сталан новчани капитал, који у овом



тренутку износи 130.000 динара и стално раете.

У низу тих послова Друштво Св. Саве прилази, данас, једном новом делу. Оно, у име Бога и првог српског просветитеља, полаже с вама темељ дому, намењеном да буде учионица родољубља и рада за велику народну ствар.

На овоме месту, где су били дворови и касарне једног завојевача наше кршне Шумадије, винуће се у кратком времену величанствени храм, посвећен оној великој и светој мисли, за коју сви ми, велики и мали, живимо. И тај храм биће сведок родољубља нашег, и стални протест противу свакога насртаја на наша народна права; противу свачег што стоји на путу нашој жудњи за јединством.

У престоници краљевине и у другим српским градовима има доста богатих палата и сјајних храмова, али ће се овај дом и овај храм уздизати над свима другима, најпре светињом и величином задаће, каквој ће служити, а после тим, што њега дижу родољуби из свих земаља српских. Београд ће се овим храмом моћи дичити, јер ће бити најлепши његов украс, јер ће он бити залога поштовања и љубави, с каквим Срби из најдаљих земаља гледају на краљевину Србију и њену престоницу, а Србима свуда где их има, и у ма како мучним и тешким приликама да се налазе, са врха овог дома допирате зрак светлости, који ће носити са собом наду и будити јунаштво, — онако, као што ноћу на узрујаној пучини морској трудном и очајном мрнару светлост с куле светиљке доноси радост и показује пут.



Уздање, да ће овај дом толиког значаја бити за нашу народну ствар, није само уздање управе друштва Св. Саве, која је решила да га подигне. Оно је опште. То сведоче изјаве с разних крајева Српства, сведоче родољубиви прилози, који нам од свуда стижу са жељама, да дом буде што већи и сјајнији на дику нашег племена и на пркос нашим непријатељима.

И наше ће се наде испунити. За то нам јемчн родољубље и свест нашег народа, за то нам је најтврђе јемство, Ваше Величанство, наш мили Краљу, то што си Ти удостојио да присуствујеш овој свечаности, и да сам са својом руком положиш темељ овом дому. Нека би топле молитве Краљеве и наше с овог места допрле до онога горе, праведног и неумитног судије, који управља судбином народа, измолиле благослов нашем предузећу и успех свеколиким нашим патриотским очекивањима и жудњама; нека би измолиле благослов за све ове родољубе, мале и велике, богате и сиромашне, који по свом могућству притичу прилозима у помоћ, да се овај дом народни дигне и украси.

Име сваког тог родољуба биће записано и чувано за вечита времена у свето-савском дому, а награда ће му бити у уверењу, да је са своје стране, на овај начин и овом приликом, принео колико је могао на олтар народне просвете и јединства; и у љубави и пошти, с каквим ће га се вазда сећати сви они младићи, који ће се у овом дому учити да љубе домовину и жртвују се за њу, и који ће, очеличени овде, отићи у удаљене крајеве Српства на тешки али узвишени народни посао.



Нека ми Ваше Величанство још дозволи, да Му, у највећој понизности, у име друштва Св. Саве благодарим и на милости, с којом је изво-  
лело доћи на ову свечаност. Нека и сва господа и цео овај родољубиви скуп прими пошту и захвалност од стране управе друштва Св. Саве, а нека и овом приликом прими нашу захвалност г. архитекта Илкић, који је из саме оданости према друштву и његовом делању, израдио план за нашу грађевину и умео с изредном вештином здружити архитектонске мотиве византиске и западног ренесанса, те тако и у витким зидовима Св. Савског Дома оличити културну задаћу српског племена на његовој раскрсници између Истока и Запада.

Ова патриотска беседа саслушана је с великом пажњом и задовољством, а дочекана одушевљеним узвицима „живео!“ Њ. Високопреосвештенство, г. митрополит *Михаило*, уз припомоћ неколико свештеника, одслужио је одређене молитве за ову свечаност, уз пратњу певачког друштва „Станковић“.

После тог обреда, председник је прочитао *споменице*, које су исписане на пергаменту и спремљене да се положе у камен темељац, а које „доцнијим вековима имају да потврде данашње наше напоре и готовост к родољубивим жртвама да посведоче факт, како се престо и народ удружују у тежњи за остваривањем историјског задатка“. *Преу* је споменицу потписао Краљ, и она од речи до речи гласи овако:



„У ИМЕ БОГА

а у славу првог просветитеља српског Св. Саве, данас,

ДЕСЕТОГ АВГУСТА 1889. ГОД.,

на дан рођења Нашег милог оца Њ. Величанства

**КРАЉА МИЛАНА I,**

положисмо овај камен темељац

**СВЕТОСАВСКОМ ДОМУ**

**МИ.**

Краљ Србије  
**АЛЕКСАНДАР“** (с. р.)

*Друга* је споменица Главног Одбора Друштва Св. Саве. Њу су потписали сви чланови Главног Одбора, архитект и предузимач грађевине, и она гласи:

„**ДРУШТВО СВ. САВЕ,**

основано 1886. год. под владом Њ. Величанства

**КРАЉА МИЛАНА I,**

а заузимањем српских родољуба, данас, 10. АВГУСТА

1889. ГОД., ЗА ВЛАДЕ МЛАДОГА КРАЉА

**АЛЕКСАНДРА I,**

свог првог добротвора, положи темељ свом

**СВЕТОСАВСКОМ ДОМУ,**

који има да буде прибежиште и кошница просвете Српчићима из разних крајева Српства, жуднима науке, а у славу првог просветитеља српског Св. Саве;

Да буде кула светлиља на узбурканом мору српског родољубља;

Да буде символ духовног јединства васцелог Српства;



**Да буде претеча лепше будућности српског народа.**

**Нека Бог благослови ово дело!**

(Долазе својеручни потписи председника, потпредседника, тајникâ, благајникâ, књижничарâ, чланова Главног Одбора, архитекта и предузимача).

За тим је *Њ. В. Краљ*, у пратњи митрополита, намесника, министара, друштвеног председника и архитекта, сшао до места, на коме је, с чекићем у руци, извршио главни чин ове свечаности, полагање камена темеља *Светосавском Дому*. Певачке су дружине певале „*многаја љета*“.

Пошто је темељац положен, извршен је други, забавни део програма ове свечаности. Поред патриотских песама, што су их певале обе певачке дружине, ученици Светосавске Школе отпевали су неколико лепих, старо-српских (македонских) песама, а један је од њих декламовао Змајеву баладу „*Гусларева смрт*“. Програм је завршен лепом светосавском химном: „*Ускликнимо с љубављу Светитељу Сави!*“...

Њ. Величанство, наш узвишени, млади Краљ, са задовољством је остао до краја свечаности, а отпраћен је бурним усклицима „*живео!*“

Тако је завршена ова свечаност полагања темеља Светосавском Дому. И ако скромна, она беше толико величанствена, да би јој се ретко каква друга могла упоредити. На свачијем се



лицу могла опазити патриотска радост и одушевљеност, а многим се родољубу блистаху у очима сузе радости. Сваки беше уверен, да Српству морају сијнути лепши дани. О овој свечаности, о извршеном чину, беху тога дана, као и после, пуни ступци српских новина, изражавајући се о њему похвално и патриотски, називајући га „*историјским*“ чином.

С извршеним програмом свечаности не беше завршена и прослава полагања темеља. Целога дана била је Душанова улица и место грађевине испуњено одушевљеним светом, а весело коло момчадије српске, загрљене и искупљене с разних крајева Српства, вило се до саме ноћи.

### Остали радови на Дому

Пошто је тако свечано извршено полагање темеља Светосавском Дому, остала је нарочита брига, да дом буде до јесени озидан и покривен, како не би доцније рђаво време омело тај посао и удило грађевини.

Ова брига нагонила је Управу друштвену, да предузме све могуће мере, које би јој помогле у набавци потребних средстава. С тога се одмах, на првом месту, обраћала понова својим пододборима и родољубима, да је у томе потпомогну.

Нарочита је брига била обраћена на *му-трију*, од које се очекивала знатна помоћ. И одиста, уз припомоћ пододбора, повереника и



пријатеља друштвених, срећке беху до краја Августа скоро све распродате. Извлачење је извршено 1. Септембра у присуству великог броја заинтересованог света. После исплате одређених згодитака и трошкова око лутрије, остало је чиста прихода 14.642 дин. Главни згодитак од 10.000 дин. добио је Мих. Кр. Петровић, овд. трговац, који је тим поводом поклонио друштву 10.000 ком. цигаља.

Овим приходом, као и добровољним прилозима, који су до тада износили десетину хиљада динара, помогла се Управа за исплату претходних радова, за набавку зидарског материјала и за продужење рада. Да би се грађевина могла на време дозидати до крова и покрити, Управа се помагала уговорима, који су јој давали могућности, да се о исплатама брине тек после 5, 10 и више месеци.

Први предузимач, Стерија Јовановић, коме је грађевински одбор поверио зидање дома, довршио је само цео темељ грађевине. И Главни је Одбор примио његову молбу, да га ослободи од обавезе осталог посла. Ово Стеријино одустајање није утицало на застој, јер је грађевински одбор, уваживши разлоге Стеријине за раскинуће уговора, одмах поверио даље зидање другом предузимачу, Старосрбијанцу *Матеји Спасићу*, који је после Стерије понудио био најповољније услове, и који је одмах и продужио рад под надзором архитекта г. Илкића.



У првој половини октобра зидарски је посао био до крова већ готов. Темељ је озидан потпуно солидно; због неподесног земљишта употребљена је цигља и цемент у место тапмајданског камена. За време зидања послужило повољно време, те је извесно, да ће зграда бити сува и здрава.

За покривање зграде *кровом*, грађевински је одбор примио понуду сегединског предузимача *Јирасека*, познатог солидним радом на Народној Банци. Имајући преосталог материјала у Београду, њему је било могућно, да пристане на много повољније услове, него ма коме од овдашњих предузимача. Кров је био набрзо израђен, намештен и покривен даскама, и већ почетком Новембра зграда је била осигурана од зимских непогода. *Јовану Сремцу*, овдашњем лимару, уступљена је прерада *лима*, добивеног с крова В. Школе, и он је покривање крова тим лимом доцније и извршио. —

Приходом, добивеним од лутрије, и добровољним прилозима, могла је бити исплаћена тек половина дотле утрошеног материјала и грађевинских радова. Управи је потребно било да изналази нове изворе, којима ће моћи исплаћивати уговорене рокове, и којима би осигурала даље радове на Дому. С тога је још те јесени ступила у погодбу с ужичким трговцем *Вучком Радојевићем*, да јој до пролећа одсече у Тари



1800 ком. *греда* и снесе водом до Београда. Погодба је учињена по 6 дин. од комада, а од министарства је добивена дозвола, да се греде могу продати ради покривања трошкова око дома. Сем тога, Управа је поднела Главном Одбору на решење питање о *другој лутрији*. Неколико овдашњих сарафа беху учинили понуду да им се, под друштвеним именом, уступи изигравање друге лутрије, нудећи у напред суму од 8 хиљада динара чисте добити. Али из бојазни, да се тиме не шкоди кредиту друштвеном, а немогући предузети одмах извршење те лутрије, остављено је питање о њој за нову годину.

Крајем 1889. беху рачуни за Дом овакви: добровољни прилози у новцу износили су 17.192 дин.; од прве лутрије добивено 14.642 дин.; — свега дакле у готовом 31.834 дин. У грађевинском материјалу било је прилога: 87.700 ком. цигаља, 185 цакова цемента, 1000 куб. метара ташмајданског камена (који је тек требало вадити) и поменуте греде (које је тек требало сећи). Међутим, самих цигаља утрошено је дотле око 500.000 комада, преко 100.000 кгр. креча, и доста другог материјала тако, да је, поред утрошене готове суме, остало на дугу да се исплаћује у уговореним роковима још око 24.000 дин. А предрачун целокупне зграде био је на 130.000 динара.

Овакав рачун доводио је Управу и Главни Одбор у озбиљну бригу. Добровољни прилози и



забаве, које су приређивали друштвени пододбори у корист Дома, не могаху покрити ни мањи део заосталог дуга; а како да се ступа у погодбу за нове радове, за сводове, малтерисање, за столарске, каменарске и друге послове, које је требало одмах с пролећа предузимати?

Главни се Одбор више пута саветовао о средствима за измиривање дугова. А кад су крајем године почели стизати рокови исплаћивања, овластио је председника, да с потпредседником може потписивати менице за рачун Друштва Св. Саве оним људима, којима се дуговало за материјал. Прва је таква меница потписана за цигље на 7200 дин. Предвиђајући ову невољу, Управа је још 28. окт. поднела Главном Одбору предлог, да се обрати *Народној Скупштини* с молбом за помоћ. Главни је Одбор усвојио овај предлог, остављајући председништву, да ову одлуку изврши доцније, пошто је тада Скупштина тек била на окупу.

Јануара 1890. год., кад је Управа морала припремати рачуне и извештаје о прошлој години, и кад је било потребно, да се питање о могућности довршења дома рашчисти, како би се пред друштвени скуп могло изаћи с дефинитивним предлозима, — председништво се, на основу поменутог решења Главног Одбора, обратило с питањем о помоћи *Радикалном Клубу* Ванредне Народне Скупштине, као већини на-



родног представништва, рачунајући, да ће тим путем пре успети, да се из већ одређених буџетских позиција (пошто је питање о буџету у Скупштини било већ свршено) добије помоћ за Дом. Председник клуба известио је друштвеног председника, да је влади препоручено, *да се одазове молби Друштва Св. Саве*. На основу тога, Управа се обратила с молбом за помоћ председнику министарства, на што је добила одговор: *да у буџету нема позиције, из које би се могла дати помоћ за довршење Светосавског Дома*.

Ето, тако су неповољни изгледи о довршењу Дома били онда, кад се састао **IV редовни скуп Друштва Св. Саве**, 2. Фебруара. Управа, заморена дотадашњим, јако развијеним пословима друштвеним, била је вољна да одступи, тим пре, што су се у последње доба почели појављивати и напади на њу у циљу, да изазову неповерење у савесност њеног рада. С тога је изашла пред скуп с потпуним и опширним извештајима о своме раду. Скуп, многобројно посећен од чланова из Београда и унутрашњости, примио је извештаје, одобрио рад и једногласно изјавио Управи поверење, бирајући исте чланове понова у Управу. На молбе друштвених пријатеља, а из разлога, да Светосавски Дом не остане у недоконаним зидинама на срамоту српског патриотизма, чланови ондашње Управе одлучили су се, да се понова приме поверене дужности.



Управа је имала и сувише разлога да што живље ради на довршењу Дома, не одобравајући мишљење, да се радови на грађевини оставе за „боље прилике“, које би се можда могле отегнути годинама. Беше вољна да уложи сву снагу, а надала се, да родољубље српско неће оставити Друштво Св. Саве без потребне помоћи у данашњим, по Српство тешким приликама. И та нада не беше узалудна. Може се потпуно рећи, да је Светосавски Дом не само отпочет, већ и довршен једино *добровољним прилозима српских родољуба.*

Управа се одмах после скупа отпочела старати, да се радови на Дому продуже.

На састанку Главног Одбора 17. Фебруара Бр. 152., одлучено је: *да се председништво обрати с молбом за помоћ Народној Скупштини, али с тим, да о овоме извести најпре г. председника министарског савета, зарад бољег изгледа на повољно решење.* А на састанку 8. Марта Главни је Одбор *по други пут* овластио председника друштвеног за тражење помоћи од Народне Скупштине. Са задовољством се може рећи, да је Народно Представништво једнодушно прихватило друштвену молбу и одлучило: *да се на име довршења Светосавског Дома изда Друштву Св. Саве 60.000 дин.,* но с тим, да се молба врати одбору *за молбе и жалбе* зарад одређења буџетске по-



зиције, из које би се та сума имала издати. Али, на жалост, ту је и остала — *нерешена*.

На тај начин, Управи не беше остало друго, него да сама ствара изворе, којима ће покрити дотадашње дугове и спремити могућности за довршење Дома. Главни је Одбор морао обуставити све друге издатке и послове, и ограничити се само на оно, што је било најпотребније — на Светосавску Школу и Пансион. Умољено је Њ. Впр. господин Митрополит, да подејствује за помоћ из *црквеног фонда*, што га поједине цркве имају у Управи Фондова. Изабран је нарочити *финансијски одбор* од угледних грађана овдашњих, а под председништвом друштвеног добротвора и осведоченог патриоте г. *Ђорђа Вајферта*, и њему је поверио изналажење средстава за довршење Дома. Брига о набавци материјала и о пословима око зидања, остављена је *Грађевинском Одбору*, за који су избрани чланови Гл. Одбора г. *Мих. Бошћевић*, г. *Андра Ђорђевић* и архитекта г. *Ј. Илкић*. Одлучено је, да се одмах приреди *друга лутрија*, а да се старање о њој повери благајнику грађевинског одбора, г. *Андри Ђорђевићу*. За ову лутрију штампано је 20.000 срећака по 2 дин. комад, с главним згодитком од 10.000 дин., а рок извлачења одређен је до краја *Августа*. —

После поновљених апела на патриотизам, штампаних у дневним листовима, почели су жи-



вље стизати *добровољни прилози*, које су прикупљали и слали друштвени пододбори, повереници и други родољуби. Међу тим прилозима било је неколико знатнијих, који су окуражили Управу у предузетом послу, и које ћемо овде нарочито поменути:

Његово Величанство, узвишени и највећи добротвор Друштва Св. Саве, наш млади *Краљ Александар*, изволео је подарити на име Светосавског Дома највећи од свију оних новчаних прилога, што их је Друштво за тај циљ добило: *две хиљаде динара*. *Браћа Крسمановићи*, трговци из Београда, приложили су 500 дин.; *Ферари и Буланже*, поред раније поменуте суме, још 500 дин.; *Димитрије Стаменковић*, овд. трговац, приликом прославе 25-годишњице свога трговачког рада 500 дин.; *Михаило и Љубица Терзибашић*, за помен своме умрлом сину *Таси*, 500 дин.; *Српска Народна Банка* 500 дин.; *Београдска задруга за међусобно помагање и штедњу* 500 дин.; и т. д.

Не можемо пропустити, а да нарочито не поменемо патриотско и хвале достојно заузимање *Управе Монопола Дувана*, а имено, заузимање њеног управника г. *Др. Лазе Пачу* и благајника г. *Милана Живковића*, који су за кратко време од неколико месеца прикупили добровољна прилога *неколико хиљада динара*. О овом, као и о осталим прилозима за Светосавски Дом, биће, појединце, нарочитог помена доцније.



Родољубивим подстицајима, којим беху одушевљени тутори и свештенство *Цркве Монастирице* у округу Крајинском, учињена је Друштву Св. Саве *позајмица* у 5000 дин. без интереса, а на неодређено време, из фонда, што га та црква има на име њеног обновљења.

Маја месеца беху већ довучене *греде* из Таре о којима је било помена раније. Оне су продане за потребу војено-техничког завода по 15 дин. на комад, тако, да је Друштво од њих имало чиста прихода око 16.000 динара.

Све ово помогло је, да се рад на Светосавском Дому отпочне у већој мери. Грађевински је одбор учинио погодбе и уговоре за све остале, недовршене послове тако, да је зграда имала да буде потпуно готова до 1. Августа.

Намештање *трегера* и *засвођивање* појединих одељака извршено је набрзо. *Малтерисање* зграде поверено је истом предузимачу, који је извршио и зидање. За степенице, које су требале да буду од топчидерског камена, начињен је уговор с предузимачем *Рошом*; но пошто их он није могао лиферовати у одређено време, грађевински је одбор купио готове камене степенице, донесене са стране, а под повољним условима. За *столарски* је посао објављен нарочити стечај, и уступљен овдашњем столару *А. Сабо-у*. *Фарбарски* је посао извршио овд. фарбар *Рот*. *Бетонисање* ходника и сутерена извршио



је Јован Калитерна овд. мајстор. И најпоследње извођене већи наручене су са стране. —

Што се зграда више приближавала крају, све се више морало помишљати на то, да би — према лепом распореду спољашњих и унутрашњих делова, као и према лепоти њенога стила — требало мало више пажње обратити и на лепоту и украсе фасаде, као и на унутрашњи намештај. Лепоти и узвишености патриотске тенденције, за коју се подиже Светосавски Дом, требала је да одговара и спољашња и унутрашња лепота. Споменик српског родољубља и треба да буде што монументалнији. Али је и у томе, као и у многим појединостима, архитектонски план и управине жеље кварила оскудица средстава, с којом се имало непрестано борити и натезати. Морали су се жртвовати и већи камени цоклови, и камени стубови, и камени доворотници и допрозорници, каквих беше у плану. А бојадисање унутрашњих одељења извршено је само у неколико соба, просто и привремено.

Али, нарочито један украс зграде није могао бити жртвован, а тај је: украшавање њене фасаде *рбовима свију српских земаља и Двоглавим Орлом*. Такав украс зграде нарочито је и подесан за Светосавски Дом. Он најбоље одговара његовој намени и патриотском циљу Друштва Св. Саве. Нек спољашност буде верна слика унутрашњег рада и тежње; нек Свето-



Савски Дом и спољашњошћу својом казује сваком Србину, сваком Српчету, које поред њега прође, какав нам је узвишени, историјски задатак остављен у аманет; нек Двоглави Орао с раширеним крилима и с висине овог патриотског дома буде символ заштите, под којим ће се, у блиској и неизбежној борби за велику народну мисао, остварити Уједињење васцелога Српства!...

По одлуци Главног Одбора, план и израда Двоглавог Орла поверена је нашем познатом вајару, г. *И. Убавкићу*. Овај вредни уметник на-брзо је био готов са својим послом, а модел у гипсу беше наскоро изложен на углед. Уметникова узвишена замисао, остварена у овом орлу, потпуно одговара идеји Друштва Св. Саве. Огромне величине, с крилима у положају полета, са штитом и народном заставом у канџама, орао је израђен потпуно уметнички, тако, да ће служити на част спреме и уметничког дара г. Убавкићевог, и биће најбољи и најдоликовнији украс Светосавског Дома. По одобрењу г. министра војног, овај је модел послат у војно-технички завод у Крагујевцу, да се тамо излије од топовске бронзе.

Напоменућемо још, да је *Димитрије Наумовић*, овдашњи казанџија, о своме трошку израдио и позлатио велики натпис на Светосавском Дому: „Друштво Св. Саве.“ А г. *Вожа Акимовић*



*viš*, трговац са Саве, поклонио је 50 сандука срче за прозоре Светосавског Дома. —

### Свечано отварање Светосавског Дома.

По уговорима, које је Грађевински Одбор закључио био с предузимачима појединих послова, Светосавски Дом имао је бити потпуно готов до 1. Августа. С тога се Управа спремала, да 2. *Августа*, као на дан узвишеног добротвора друштвеног, Њ. Величанства *Краља Александра*, празнује отварање Светосавског Дома.

Међутим, поједини радови на дому беху задоцњени толико, да је свечано отварање његово морало остати још за неко време. Само је тога дана у просторијама и башти Коларчеве шивнице држан велики *концерт с иранком*, који је у корист Светосавског Дома приредио Финансијски Одбор. На том концерту суделовало је патриотско певачко друштво „*Станковић*“ с неколико пробраних, народних песама. Концерт је био одлично посећен тако, да је поред трошкова, који су учињени за његову спрему, остало чиста прихода 3200 дин., рачунајући ту и новац, добивен то вече од продатих срећака друге лутрије.

Одељење, намењено за канцеларије друштвене Управе, било је већ готово, и Управа се *првих дана Августа* могла *преселити*. Остав-



љајући свој пређашњи стан у Митрополији, где је била — благодарећи патриотизму и гостољубљу како бившег Митрополита г. *Теодосија*, тако и садашњег г. *Михаила* — од самог постанка Друштва Св. Саве, дакле пуне четири године, Управа није пропустила да учини посету Њ. Високопреосвештенству, и да му, у име Друштва Св. Саве, изјави срдачну захвалност на доброту, коју је Друштву указао.

*10. Августа*, на дан Њ. Величанства *Краља Милана*, када је Њ. Величанство *Краљ Александар* својом руком положио камен темељац Светосавском Дому, држан је *први, свечани састанак Главног Одбора* у Дому, Није било могућно, а да се на том састанку и тога дана Главни Одбор не сети на првом месту свог првог и највећег добротвора; с тога је, „*шун уздања на сјајнију будућност и постижење уједињења народног*“, послао телеграфски поздрав Њ. Величанству *Краљу Александру*, „*добротвору Друштва Св. Саве и узданици српског племена*“. Његово Величанство одговорило је из Ниша овим телеграмом:

„Председнику Друштва Св. Саве, Г.  
Светомиру Николајевићу

„Са захвалношћу примио сам телеграм Друштва Св. Саве, и желим, да и у новом свом



**дому истраје у раду за српску просвету и народност, у којем ћу га раду вазда потпомагати.**

**АЛЕКСАНДАР<sup>44</sup>**

Сећајући се и осталих друштвених добротвора, који су управо и створили Светосавски Дом, Главни је Одбор сматрао за дужност, да их са захвалношћу поздрави узвиком „живели,“ доносећи одлуку, да се имена свију њих забележе у „Споменици“ о Светосавском Дому. Тако исто захвалио се вредноћи и пожртвовању *Грађевинског Одбора*, а нарочито његовом председнику, г. *Мих. Божићевићу*. —

30. *Августа*, као на имен дан Његовог Величанства *Краља Александра*, Финансијски је Одбор приредио *друш. концерат* у корист Светосавског Дома. Поред друштва „*Станковић*,“ које је и овом приликом суделовало пробраним песмама, и поред српско - еврејског музикалног друштва „*Давид*,“ које је у част Друштва Св. Саве свирало цео програм игара, — на концерту су певали и *ученици друштвене Светосавске Школе*, под управом г. *Зарија Поповића*. У лепом народном, старо-српском оделу, а с неколико допадљивих народних песама из српских јужних крајева, они су изазвали неописано одушевљење тако, да је многоме патриоти потекла суза радости. Приход, који је овај концерат донео Светосавском дому, био је 626 дин., по одбитку суме, добивене тога вечера за продате срећке.



Рок извлачењу друге лутрије, који је био одређен до краја Августа, морао је бити продужен до 26. Октобра, јер до тог времена није стигла била ни половина новца за оне срећке, које су биле растурене по унутрашњости.

На састанку Главног Одбора 26. Септембра одлучено је, *да се свечано отварање Светосавског Дома изврши 1. Октобра*, и да се одмах после тога дана изврши и *пресељење Светосавске Школе и Пансиона*.

Главни радови на Дому били су свршени. Његова одељења, која су нарочито подешена за све потребе друштвене, изведена су с архитектонском уметношћу. Поред приземног спрата и под њим сутерена, он има још два друга спрата. У приземном спрату с десне стране налазе се канцеларије, библиотека и сала за састанке Главног Одбора, са 6 соба; а с леве је стране стан управника Светосавске Школе и пансиона, са 4 собе. Из лепог и пространог вестибила, засведеног у византијском стилу, пење се по елегантним и витким, каменим степеницама на први спрат, у коме су 5 великих соба, намењених за слушаонице Светосавске Школе, с једном канцеларијом и једним кабинетом; предсобље је пространо и продужава се у велику терасу, с које је диван изглед на Дунаво и Банат, и која је врло подесна за одмор ђачки после часова. Други је спрат подељен тако исто, а одређен је за



становање питомца друштвеног пансиона. У лепом, бетонованом сутерену налази се, поред осталих просторија, кујна и трпезарија за друштвене питомце.

Светосавски Дом, — ова учионица Српчића из свију крајева српских, матица патриотскога рада и тежања, — и својом величином и својом лепотом уздиже се као горостасни див над осталим зградама у пространој Душановој улици. Он је привлачна тачка одушевљених родољуба, а понос и част оних добротвора, који га створилише!...

Крајем Септембра беху учињене све припреме за свечано отварање Светосавског Дома. У одељењу друштвене Управе, поред намештених канцеларија с орманима, столовима и другим потребним стварима, које су скоро све поклони друштвених добротвора овдашњих, и поред велике библиотеке, у којој су огромни ормани и рафови испуњени друштвеним издањима и другим књигама патриотске садржине, — сала за одборске састанке права је знаменитост. Она је окићена многобројним, историјским и патриотским сликама веће вредности, као и прекрасним и скупocenим намештајем, што га је Друштво Св. Саве добило од пок. *Лазе Трифковића*. У њој су изложене на углед и слике свију добротвора и завештача Друштва Св. Саве. Слушаонице на првом спрату беху потпуно спремљене:



клупе, табле, карте српских земаља и школска училиа, све беше на својим местима. Једна од највећих слушаоница, подесна за веће скупове, беше намештена и окићена за дочек гостију на дан свечаног отварања Дома.

\*

1. *Октобар* беше освануо облачан, суморан, а хладан ветар дувао је кроз улице београдске, — као да је тај дан требао да нас опомене на суморност, невоље и патње српског племена, подвојеног, измученог, потлаченог. Али што се више приближавало време свечаности, дан је бивао ведрији, веселији; сунчани су зраци на брзо растерали суморне облаке. Је ли то предзнак сунца слободе, које ће сијнути потиштенom Српству?...

Лепа фасада Светосавског Дома беше искићена народним тробојкама и зеленилом. А у околини, и у целој Душановој улици, беше она иста свечаност, која и приликом полагања темеља овога Дома.

До 10 часова пре подне, сала је била препуна гостију, а беху пуни и ходници и остале просторије Светосавског Дома. Међу многим родољубима и одличним гостима беху и: Њ. Впр. пређашњи Митрополит г. *Теодосије*, министар просвете г. *Андра Николић*, министар финансије г. *Др. Миша Вујић*, и епископи *Никанор* и *Ди-*



*митрије*. Допадање, радост и патриотско одушевљење огледали су се на лицу свакога госта.

У 10 часова, председник и остали чланови Главног Одбора дочекали су на уласку *Њ. Високопреосвештенство, г. Митрополита Михаила*, који је одмах по доласку свом, с архимандритом Фирмилијаном, протом Новицом Лазаревићем и протођаконом Николом Божићем, извршио *освећење Светосавског Дома*.

После освећења, *Њ. Впр. г. Митрополит* изговорио је ову патриотску беседу:

Честитамо вам, господо неуморни трудбеници, благодаћу божјом сада освећени Светосавски Дом.

Друштво Св. Саве, првог архијепскопа и просветитеља српскога народа, има племениту цељ и родољубиву задаћу.

Молитвена заштита великог божјега угодника, првопрестолника српскога Св. Саве, и родољубље нашега народа, помогоше Друштву, да осигура и утврди свој опстанак, и да спреми себи стални дом за ширење просвете, за неговање и чување српске мисли,

*Премудрост сазида себи дом, вели св. писмо. (прит. Сол. 9, ст. 1.)*

И св. Сава, руковођен божјом премудрошћу, створи општи *српски дом*, који кроз сва тешка времена очува народ, очува име српско.

И овај нови дом, имајући на челу *свети симво*, светлиће српском роду у будућа времена, чуваће име и веру српску, учиће неке, утврђиваће оне који се колебају, *мудрошћу* изводиће на прави пут заблуделе.



Имајући на уму речи св. писма, које вели: *кад је душа без знања није добро, и ко је брзих ногу спотиче се*, Друштво ће мудро и поступно радити без колебања и ширити истиниту просвету, која спасава. Па држећи се ове библиске изреке: *мудар је човек јак, и разуман је човек силан снагом*, (гл. 24. ст. 5.) неће Друштво, које има тако свету и племениту задаћу, силазити са пута, који ће донети користи народу, а Друштву част и славу.

Нека овај Светосавски Дом буде умна духовна жила и нека крунише општу српску мисао на радост свих Срба, ма где они били.

Да Бог милошћу и благословом помогне Друштву, да врши свој племенити рад и постигне родољубиву задаћу за коју је и постало.

Пробуђена свест родољуба, олакшаће вам, господо, ваше напоре, а Заштитник Св. Сава молитвама свете цркве — помоћи ће, да се остваре праведне жеље народа нашег.

Нека би преблаг Господ Бог дао, да се вашим радом уједине мисли, жеље, тежње свега народа, те да и опет *буде српско све и свуда, где је пређе српско било!*“

Певачко друштво „*Станковић*“ отпевало је затим химну Св. Сави „*Ускликнимо с љубављу!*“ Протођакон, г. Н. Божић, изговорио је „*многоденствије*“ Његовом Величанству Краљу Александру, на што је друштво „*Станковић*“ отпевало *Српску Химну*.

За овим је председник Друштва Св. Саве, г. *Светомир Николајевић*, поздравио госте овим речима:



**Ваша Високопреосвештенства,**  
*Поштовани зборе,*

Кад је пре годину дана главни одбор друштва Св. Саве приступио зидању овога дома, он је имао вере у родољубље нашег народа; он је знао, да ће и у овом као и у сваком другом патриотском послу наћи довољно потпоре у племену, које толико жуди за својим јединством, и ког су дуга и тешка времена, патња и превара, научила да му постижење његових националних задатака зависи, пре свега, од његовога прегаштва и пожртвовања. И главни се одбор није преварио. — Ова дивна грађевина, која се висином и лепотом издиже изнад других кућа у престоници наше Краљевине, поносно сведочи, да је родољубље нашег народа велико и да се на њ може рачунати. Обилати прилози са свих страна, од људи свих партија и из свих српских земаља, притицали су Главном Одбору, праћени са жељама, да се што пре доврши овај дом, који се у истини може звати *домом целог Српства*, јер га је цело Српство градило; који се може звати и *споменником српске слоге и националне свести*. У „Споменици“, која ће се штампати, биће исписана имена свих оних штедрих добротвора, који су своје дарке принели на зидање ове грађевине. Ту ћете наћи и Шумадинца и Црногорца, и Војвођанина и Далматинца, и Босанца и Македонца — наћи ћете и богатог и сиромашног. Па зато ће и онда, кад наш Београд буде имао и велељепнијих кућа, но што их сад има, — овај дом бити најдичнији његов украс, јер ће он представљати символски *уједињење Српства*; за то ће



и онда, када Бог буде дао да се српске земље уједине у једну државу, овај дом пре сваког другог освајати погледе јер ће бити најстарији храм, посвећен слози и јединству српског племена.

Отварајући данас овај у толиким погледима значајан дом, и стављајући га на службу оним великим народским потребама, којима је намењен, сви они, који су морално и материјално помогли, да се он доврши, могу бити задовољни, што су са своје стране принели нешто на олтар велике народне мисли; а управа друштва Св. Саве, којој је пало у део да се стара о зидању овог дома, може имати само једну реч, реч захвалности српским родољубима, и једну жељу, да они, што ће се у овој кући васпитати и спремати за велики народни посао, буду храбри, издржљиви, поуздани у правду онога, који никада не напушта праведне и храбре! Да, храбрости и поуздања треба имати данас на раду за велику отаџбину; храбрости и вере за успех треба имати, да се издржи у борби са туђинштином, која се у многоструким облицима испречила на путу, који води нашем јединству; храбрости и вере у успех треба имати у борби с пакошћу, завишћу и себичношћу ниских душа, за које је вазда било демонског задовољства, да стају на пут родољубљу и пожртвовању; храбрости и вере у успех треба имати, да се може издржати глад, гањање, презирање, јер су све то жртве, какве тражи велика народна мисао од својих радника и апостола.

Колико је друштво Св. Саве до данас урадило на послу, који је узело за свој задатак, ја овде нећу спомињати, али ћу једно смело потврдити,



да је оно моралном снагом, коју му даје уједињење родољуба из свих српских земаља, било у стању: охрабрити многота радника, који је тамо у даљини, усамљен, посустао на бранику српске народности и српске мисли; оживети наду онамо где је ове нестало било; притећи материјалном помоћу онамо, где је нужда била; унети живот онамо где је мртвило било. У том и у свеколиком његовом раду моћи ће оно од данас лакше и успешније делати. Из овог светог дома, у ком се чују сви дијалекти нашег лепог говора, у коме се састају младићи из свих покрајина наших да се познаду, да се заједнички уче љубави отаџбинској, и спреме на један заједнички посао; из овог дома, у ком се сретају сви леви типови нашег племена, чују приче и песме из удаљених наших земаља, и шаљу срдачни поздравима мајкама, сестрицама и браћи на све стране Српства — тећи ће утеха и нада, које ће свуда носити живота, одушевљења, слоге и рада. Са врха овог дома, као што не давно писа вредни секретар друштва Свет. Саве, као с куле светиљке продираће зрак у најдаље окутке Србинове велике отаџбине, те осветљавати родољубивим радницима пут и крепити их уверењем, да иза свакога појединца стоји једно снажно патриотско друштво, готово увек да притрчи саветом и помоћу.

У такоме уверењу главни одбор друштва Св. Саве цени данашњи дан, као дан епохални Светосавског друштва, као дан одржане победе над многим сметњама и тешкоћама, с каквим се оно имало да бори за ове четири године; и, захваљан у име његово, вама Високопреосвећене владике и теби поштовани зборе, што сте дошли да мо-



литвама и скромном свечаношћу овај дан прославимо, ја ћу завршити ову кратку реч са жељом, да се слога и јединство, остварено у малом у овоме дому, под закриљем друштва Св. Саве, што скорије рашири на све земље српске: да наша народна мисао одржи победу над свима тешкоћама и сметњама: да се српско уједињење изврши што скорије под скиптром онога, који је највећи добротвор друштва Светосавског, који је својом руком ударио темељ овом дому, а коме није било могуће, да присуствује овој свечаности — под скиптром нашег младог краља — *Александра I.*“

После овога говора, који је пропраћен бурним „живео“, Ученици Светосавске Школе отпевали су неколико лепих народних песама из јужне Старе Србије.

Свечаност је завршена око 11<sup>1</sup>/<sub>2</sub> часова. А гости су се разилазили тек пошто су разгледали сва одељења Светосавског Дома. —

Тог дана стизали су Управи друштвеној телеграфски *поздрави и честитања* с разних крајева. Ради патриотских мисли и жеља, које су у њима исказане доносимо их овде у азбучном реду местâ, одакле су послани:

## ПОЗДРАВИ

### ДРУШТВУ СВ. САВЕ

ПРИЛИКОМ ОТВАРАЊА И ОСВЕЋЕЊА ДРУШТВЕНОГ  
СВЕТОСАВСКОГ ДОМА (1. ОКТОБРА 1890.)

**Алексинач.** — Радујемо се данашњем освећењу Дома Св. Саве. Нека би Бог дао, да он буде



камен темељац Велике Србије. Слава добротворима његовим и благодарност Главном Одбору.

Председник пододбора, *Х. Илић.*

**Београд.** — Родољубива Господо! Христос спаситељ казао је својима вернима: где се саберу два или три у име његово, и он ће бити међу њима. Даље је рекао: „*Бдите и Богу се молите, да не наиђе на вас каква напаст.*“

И заиста, од кад се зна за овај свет и за земаљске разумне житеље, није до сада било ни једнога народа, који није са својом вероисповедном молитвом освећавао сваки свој важан почетак и своје озбиљно предузеће. У тој намери и Ви, драга браћо, и толики добри Срби, искупили сте се данас у томе делу Београда на раскршћу (Дорћолу) да у име милостивог Бога, источника свију земаљских и небеских блага, осветите ново-подигнути Светосавски Дом, у који ће се Срби изван граница слободне Србије примати, у ком ће се неук поучавати, гладан нахранити, голи оденути, страдајући утешити и незаштићени заштитити.

Честитам Вам ту значајну, сјајну и велику данашњу светковину, драги пријатељи гоњених, слабих и нејаких; нека Вам се таквим родољубивим предузећем лета и част множе на славу и понос српског племена!

***Драга Браћо!***

Србин сам из оног дела српских земаља, где нам разне пропаганде не само одричу право човеково, већ нам сваком приликом оспоравају право и на сами живот, који нам је Бог дао. Или, боље рећи, члан сам оних несрећних јевропских робова, које зверски растржу и тамане полудивљи нељуди, а над њиховим мукама



из дубине душе руга им се и смеје слободно, просвећено називи Хришћанство на вечити стид и срам његов, као што се некада веселише стари, безбожни Римљани, када на позорницама зверови растрзаху прве проповеднике хришћанског морала. — Што, сачувај Боже, ако би за овај њихов смртни и неопростиви грех ови силни и моћни, но без срца и душе, по својој заслуги — пропали и нестало би их, као оно што нема данас трага ни спомена од свирепих и безбожних старих Римљана, који оваква зла чинише, да би се ми њима смејали и ругали као они нама, већ би их сажаљевали као људе Хришћане.

Браћо! ја ово само тек поменух, као што се обично притешњени брат пред својим слободним братом изјада, а не зато, што бисмо се бојали, да ће нас непријатељи са свим уништити. Не, у име сземогућег Бога, ми морамо остати верни својим претцима, па ма ових, тако рећи, седам египатских невоља, које ми пет векова носимо, трајале још једно овако страховито столеће. Ми нећемо и не смемо очајавати, јер живи наша света идеја: *ослобођење српске домовине*. Гинућемо; и, што буде више гробова, Домовина ће нам се подићи на већу висину, са које је неће моћи нико потиснути; јер се зна, да је најтврђа основа великој идеји свагда бивала на разноликим неизбројним жртвама, па често и на мртвим телима оних, који падају у борби за слободу, и жртвују себе за своје ближње, било то на политичком, било на просветном пољу. Кад не бисмо били такви, нас би прекориле и саме сени оних увиђавних слободоумних, великих, храбрих мужева и неустрашивих мученика, наших праотаца, у којима ни једна груба сила не беше у стању угушити дух хришћански, дух човечански, дух српски. Што и ми с тврдим и непоколе-



бивим убеђењем живимо, да ће и наши гробови бити свето парче земље за наше потомке. То је најсјајније потврдила јуначка, слободна, богата млада Шумадија, приносећи неизбројне жртве и у најновијем времену, од Коче Петровића до Михаила Илића.

Хвала Вама покретачима, одличним грађанима београдским и свима осталим ктиторима и приложницима, који се око тога просветног споменика старасте и прилагасте за шта и све Српство заинтересовасте и обрадовасте. И ако се то тек једанаестог часа отпоче, ипак светао и вечан Вам спомен био с лепим именом у српском народу: јер хтедoste, знадoste и могасте постарати се за своју младу, потиштену, на самртном одру, браћу.

Нека би дао Бог, да гу, такву, племениту, свету народну идеју разнесе тихи, пролетњи, плодородни ветрић по свима српским крајевима: по пољима и гудурама, по градовима и селима, у палате великашке и колибе сиромашне за избављење и уједињење целог Српства.

С оваквим жељама поздрављам Вас приликом данашње свечаности и призивљем мир и благослов Божји на Вас, благослов на свако Ваше патриотско предузеће.

Епископ жички, *Сава*

(бив. Архимандрит Дечански и управитељ Призренске богословије).

**Београд.** — Отварање Светосавског Дома нека буде прави почетак остварења идеје, за коју је и постављен.

*Стојан Николић* шпедитер, *Давид Л. Симић* и комп., *Илија Антоновић* и брат, *Милан Ж. Мазинковић*, *Р. Докмановић*, *Трандафил Лазаридес*, *Стоичевић*, *Васовић*, *Мијаило Градиштанац*, *Светислав Бошњановић*, *Ранко Гође*



Луна Ћеловић  
БЕОГРАД.

Luka Ćelović  
BEOGRAD

47

Ѣац, Сазо Кнежевић, Прока Кнежевић, Стево Ст. Нишлић, Танасије Неранџић, Јов. Б. Калабић, Антон Тунер, Стеван Мијатовић, Влад. Чортановић, Ђорђе Неранџић, Трајковић, Живковић.

**Будим-Пешта.** — Новоме храму српске просвете желимо уердно, да уроди обилним плодом. Сретно!  
*Стева Рајчевић, Чика Стева.*

**Ваљево.** — Данашње свечано отварање Друштвеног Дома поздрављамо, са жељом, да из њега зраци науке и просвете осветле и најмањи кутић раскомаданог Српства, те да се браћа што скоријепознаду, зближе и уједине.

*Лаза Полозић, Стев. Јанковић, Трив. Милошевић, Драг. Ђуковић, Алек. Васиљевић, Петар Томић, Јов. Божовић, Лаз. Живковић, Ник. Ненадовић, Лаз. Стефановић, Драг. Вукосављевић, Сава Ђукић, Глиша Регнеровић, Јов. Молнар, Влад. Д. Илић.*

**Зајечар.** — Са источне границе Краљевине честитамо Друштву отварање новог Дома, са жељом, да Отаџбини што пре донесе корист ради које је и подигнут.

*Учители Великом зворски и Милош М. Миленовић,*  
члан утемељач.

**Зајечар.** — Честитамо освећење Дома Друштва Св. Саве. Дај Боже, да из тога Дома потече слога, љубав, братство и жарки патриотизам за васцело Српство.

Чиновници духовног суда: протојереј *Риста Илић,* *Мијаило* свештеник, *Милија* свештеник; Парохијско свештенство: протопрезвитар *Величковић,* *Милан Пантелић,*

**Јагодина.** — Освећењем Дома Српског Св. Саве,  
Да с' освети жижа Србинове славе,  
Да с' освете мисли српских родољуба.



Да с' освете срца свију — свију Срба:  
 Да помоћи својом ову малу жижу  
 Сваким даном мало помало уздижу,  
 Док не дође жижа до буктиње јаке,  
 Те да штити Српство од пропасти сваке.  
 Таквом жељом прожман, ја Српству честитам,  
 Кад доживе досле, од сада? Не питам.

*Јовановић, повереник.*

**Крагујевац.** — Циљ друштвена нека у скорој  
 будућности крунише данашњу свечаност.

*„Глас Шумадије.“*

**Крагујевац.** — Нека би отварање Дома било  
 весник нових успеха патриотског Друштва на путу  
 ка уједињењу Српства. Желе:

*Др. Панајотовић, хемичар, Лаза Обрадовић.*

**Лесковац.** — Честитајући успех непрекидног,  
 претешког, родољубивог рада, скроз и скроз родољуб-  
 љем прожматог, просвећеног и образованог г. председ-  
 ника и управних г. г. чланова Друштва Св. Саве, са  
 жељом: да новоподигнути Светосавски Дом послужи  
 као чврст основ боље будућности Српства од изнад  
 извора Драве, Мориша и Алте до утока Марице у  
 море, и од Белог Мора до Сињег и Јадранског.

У то име кличем из дубине душе и срца: Живео  
 Краљ Србије *Александар I.* преузвишени заштитник и  
 покровитељ Друштва!

Живео витешки Отац Краљ *Милан*, под којим је  
 основано Друштво!

Живела Управа и сви родољубиви чланови Дру-  
 штва Св. Саве!

Живео васколики народ српски!

У исто време, част ми је, преко мога кума и  
 члана управе г. Косте А. Шуменковића, послати мале



и незнатне прилоге Светосавском Дому, с молбом, да се исти приме, и то:

Од стране жене моје Савке, члана утем.	50 дин.
Од моје стране	50 дин.

---

Свега 100 дин.

С поздравом г. председнику и управи,  
*М. С. Милојевић.*

**Лесковац.** Нека буде Дом носилац Светосавске мисли у Србији како на изворима Драве, Алте, Мориша, тако и при утоку Марице, Вардара, Војуше.

Наставници гимназијски: *Милојевић, Татић, Поповић, Илић, Бранковић, Миловановић, Костић.*

**Лесковац.** — Као што кула светиља на морској пучини, светли и показује пут морепловцу, тако нека Дом Светосавски, који се данас свечано отвара, светли целом Српству и буде му јака спона. Жели:

У име пододбора лесковачког,  
председник, *Радичевић.*

**Лозница.** — Честитамо отварање Светосавскога Дома, са жељом, да његови нитомци, својим радом у Српству, остваре замисао друштвену, те да Српство под заставом Обреновића, *Александра I*, буде уједињено и слободно. Ово желе Јадрани:

Поп *Панта Туфегџић, Јеремија Терзић* пензионар, *Алекса Јевтић* пензионар, *Софроније Терзић, Стојша Ј. Павловић* председник, *Влајко И. Поповић* писар, поп *Јово Павловић* из Јошева.

**Милановац** (Горњи). — Честитам данашњу свечаност Светог Саве. Дај Боже, да се шири просвета и вера у народу српском.

*Милутин Сретеновић.*



**Неготин.** — Неготински пододбор Друштва Св. Саве, најусрдније честита свечано отварање друштвеног Дома, намењеног гајењу родољубља и ширењу српске мисли, и најватреније жели, да буде срећан и благословен рад српских патриота.

Председник, *Јован Станојевић*, чланови: *Јеврем Илић*, поп *Милисав*, *Ђорђе Гајић*, *Арсеније Пантић*, *Илија Анђелковић*, *Стеван Ђурић*. Грађани: *Архимандрит Пронпије*, *прота Обрад*, поп *Тома*, *Мијатовић*, *Лазаревић*, пароси: *Петар Јовановић*, кобишнички парох, *Недељковић* благајник, *Младен Ђорђевић*, *Ђорђе Живковић*, *Ђона Душановић*, *Илић* парох јабуковачки, *Цветко Јовановић*, *Лазар Стојановић*, *Михаило Дуцић*, *Тенка Дуцић*, *Михаило Лазаревић*, *Алекса Богосављевић*, *Петар Милошевић*, *Михаило Шаркаменац*, *Крста Радуловић*, *Никола Димић*, *Костић*, учитељ карбуловачки, *Ђира Поповић*, *Станоје Нецић*, *Адат Јоновић*, *Петар Николић*, *Слава Метришлић*, *Душан Цајић*, *Максимовић*, окруж. физикус, *Милорад Тројановић*, *Стојан Милосављевић*, *Ђорђе Вуковић*, *Петар Пацић*, *Мита Попадић*, *Риста Атанацковић*, *Рашковић*, учитељ, *Михаило Стојановић* рачуновођа, *Коста Стојановић* писар, *Маринковић* судија, *Гајић* секретар, *Николић* адвокат, *Филиповић* писар, *Сечански* адвокат, *Чулић* судија, *Флорић* тумач, *Марковић* судија, *Владимир Поповић*, *Крстић* судија, *Рудолф* апотекар, *Љуба Петровић*, *Јован Исаковић*, *Богдановић* царинар, *Лазаревић* пивар, *Драгутин Радовановић*, *Аца Сушић*, *Риста Стојадиновић* из Метриша, *Пантелић* учитељ метришки, *Влајко Вуносављевић*, доктор *Кочовић*, *Дамњановић* телеграфиста, *Сава Уровица*, *Павле Карарадовановић*, *Јеремија Ристић*, *Никола Угриновић* и *Владислав Сантнер*.

**Неготин.** — Најердачније честитам отварање Дома, тога монумента, у коме ће се васпитати носиоци свесрпске идеје.

*Др. Кочовић.*



**Ниш.** — Дубок поклон сени и помену првога просветитеља! Понос Друштву што шири идеју његову! Хвала и благодарност трудбеницима на томе пољу! Дом наш нека је дом молитве и рада за спас Српства.

Пододбор: *Миодраговић, прота Прокопије, прота Алекса, поп Велисав, Јевто Савић, Шуменковић и Слеччевић.*

**Параћин.** — Срећно освећење Дома! Хвала на труду и Боже дај, да као што сунце загрева земљу, тако и мисао из тог Дома нека загрева душу оних, рад којих је тај Дом и подигнут.

*Поп Зака.*

**Петровац.** — Са свих страна сви Срби,  
И ти љупки Среме,  
Небу главе подигните,  
Саву тамо угледајте —  
Саву српску славу!

*Др. Милан.*

**Пирот.** — Благослов светог српског оца Саве нека распростире јединство Душанове славе, а духовно јединство сваке српске славе и оружју српском донијеће славе, ће се год слави српска слава и ће свијећу мали домаћинска глава. Из Дома тог плодови браства нека нишу, као они, што су поникли пред Жичу.

*Поп Милош Велимировић, Црногорац, Стојан Солдатовић Босанац, Ђорђе Кнежић Ерцеговац, Сава Марковић Старосрбијанац.*

**Пирот.** — Као што сунце светли свој васељени, дај Боже да тако светли Савин Дом свом Српству,

*Поп Божовић, учитељ Соколовић, ђакон Митровић, Прибишковић књиговођа.*



**Праг.** — Нека се гордо диже Дом Светосавки, та неприкосновена светиња, и буди свест народа српског за слогу и уједињење.

*Српска Омладина у Златноме Прагу.*

**Свилајнац.** — Честитам освећени друштвени Дом. Желим, да се у њему учи и васпитава српска омладина из свију српских земаља, те да се и из њега пресађује: слобода, напредак, просвета и свијест о српско-народној мисли и уједињењу у све крајеве Српства.

Члан утемељач,

*Јањо Т. Манојловић* директор.

**Смедерево.** Родољубивој Управи Друштва Св. Саве и великим патриотима, који неуморно раде на остварењу свете српске мисли, изјављујем благодарност и поштовање.

*Петар Максимовић.*

**Смедерево.** — Желимо да Светосавски Дом буде расадник српске мисли и свима подјармљеним крајевима Српства.

Ваша истрајност у том послу заслужује сваку хвалу. Живело Српство!

*Пододбор.*

**Чачак.** — Дому, подигнутом у славу имена Св. Саве, да буде стожер ујединењу раскомадана Српства, желети трајан спомен да и у потоњим вековима опомиње Србина на слогу и братску заједницу. Поздравље свима.

Председник пододбора чачанског, *Сретен Михаиловић.*

**Шабац.** — Дај Боже, да се из Дома Св. Саве рашири мисао о политичком уједињењу васколиког



Српства онако успешно, као што се из уста просветитеља Саве ширила мисао о религиозном уједињењу српском.

У име пододбора шабачког Друштва Св. Саве, председник, *прота Јанко*.

**Шабац.** — Своме члану утемељачу честитамо успех и поздрављамо данашњу ретку свечаност. Освећењу Дома, који је намењен остваривању свете свесрпске народне мисли, радује се васколики народ српски, у толико више, што тиме уједно у неколико одужује заклетву великом патриоти, неумрлом *Кнезу Михаилу*.

Живело Његово Величанство *Краљ Александар*, будући српски владар, највећи добротвор Ваш, а највиши заштитник наш!

Слава пожртвовању народа српског! Хвала прегаоцима!

*Дриносавско коло Јахача.*

**Шабац.** — Честитамо свечаност желећи, да се ускоро остваре тежње Друштва и свеколиког Српства, а под моћним скиптром свесрпског владара *Краља Александра*.

*Уредништва „Витеза“ и „Босне.“*

**Шабац.** — Вами и друговима Вашим честитамо прегаоштво и успех, а целом Српству данашњу значајну свечаност.

*Перка и Панта Куртовићи, утемељачи.*

### **Завршетак.**

После свечаног отварања Светосавског Дома остало је било још мало послова и потреба, које је требало довршити и намирити. Радници су



још неко кратко време имали по штогод посла око доправака и лепљења мањих, споредних одељења — на тавану и у сутерену.

Одмах је извршено пресељење друштвеног пансиона, пошто је био готов потребан број наручених гвоздених кревета и креветских опрема. С великом захвалношћу помињемо поклон, што га је Друштво добило из Краљевог Двора у великом броју *кујнског посуђа* за потребу друштвеног пансиона, као и поклон нашег патриотског *Женског Друштва*, које је за тај завод послало стотину *чаршава, кошуља* и других ствари.

И *Светосавска Школа* пресељена је тих дана из теразијске основне школе, где је, благодарећи родољубивој Општини Београдској, била за све време од свога постанка. Надзор и управа над радом у овој школи поверена је — до доласка наменованог управника г. М. С. Милојевића — вредном и заузимаљивом патриоти г. *Зарију Поповићу*, који је и до тада радио неуморно у овој школи, и коме је, зарад подеснијег вршења те дужности, уступљен стан у друштвеном Дому.

На Митровдан, 26. Октобра, извучена је *друга друштвена лутрија* у Светосавском Дому. Главни згодитак од 10.000 дин. добио је *Живко Видаковић* из Равнаја, окр. подринског, коме је та сума потпуно исплаћена, без одбитка икаква прилога. Приход, који је Друштво имало од ове



лутрије, после исплаћених згодитака и трошкова, био је око 15.000 динара.

Више смо пута имали до сада прилике да помињемо име нашег уваженог добротвора г. *Ђорђа Вајферта*. Поред поклона у новцу и грађевинском материјалу, што их је овај врли патриота учинио Друштву Св. Саве, као и поред личних жртава, што их је подносио као председник друштвеног Финансијског Одбора, — имамо да забележимо и да са срдачном захвалношћу пропратимо још један знатан поклон његов. Он је послао друштвеној Управи писмену изјаву, којом се обвезује, да ће давати *огрев целог Дома за три године*. Ово примерно и ретко пожртвовање заслужује, да име г. *Ђорђа Вајферта* буде у историји Светосавског Дома исписано крупним словима; заслужује, да буде изнесено на углед, као пример родољубља и пожртвовања за патриотске установе; заслужује, да га Друштво Св. Саве забележи као једног од својих *највећих добротвора*.

Овде ћемо поменути још неколико важнијих новчаних прилога, што их је Друштво Св. Саве добило за Светосавски Дом. *Њено Величанство Краљица Наталија*, приликом концерта, који је приредио Финансијски Одбор друштвени у корист Светосавског Дома, изволела је послати прилога 300 дин. *Београдска Општина*, која је у свакој могућој прилици била на услузи и



помоћи Друштву Св. Саве, дала је за Дом 1000 динара. *Ферари и Буланже*, поред већ поменутих прилога још 500 дин. *Наследнице покојне Симке Милосављевићке* приложиле су 400 дин.; *Еснаф кафанско-механски* у Београду 700 дин.; *Рака Миленковић и куманија* 380 дин.; *Еснаф трговачки* у Ваљеву 300; *Браћа Топузовићи* из Шапца 300; *Леонтије*, архијепископ варшавски 250; *Адолф Шток*, предузимач из Београда 240 дин., и т. д.

Дужност нам је да поменемо оне *поверенике* Друштва Св. Саве, који су се нарочито одликовали како скупљањем *добровољних прилога* за Дом, тако и растуривањем срећака приређиваних лутрија у корист Дома. На првом месту бележимо име управника Монопола Дувана, г. Др. *Лазе Пачу-а*, и благајника г. *Милана Живковића*, који су се и до последњих дана сећали нашег патриотског Друштва и његовог Дома тако, да прилози, које су они послали само за Дом, износе суму од 10.078 динара. Нека је на част њиховој заузимљивости и њиховом родољубљу!... Са захвалношћу помињемо и имена: *Петронија Савића*, благајника Железничке Управе, *Велимира Антића*, инспектора министарства грађевина, *Стојана Рибарца*, адвоката из Пожаревца, *Јеврема Буровића*, чиновника Управе Фондова, *Вучка Богдановића*, чиновника мин. фин., *Ињата Гудурића*, трговца из Обреновца,



*Јована Алексијевића, царинара, Јеремије Терзића, бив. среског начелника у Крупњу, Анте Голубовића, учитеља, Д. Шумкарца, учитеља из Књажевца, Борђа Радуловића, царинара на Јавору, — који су се нарочито заузимали око прикупљања прилога или растуривања срећака.*

Да поменемо и оне *пододборе друштвене, који су се одликовали у прикупљању прилога, растуривању срећака и приређивању забава у корист Дома. То су пододбори у Шапцу, Неготину, Грапујевицу, Крушевицу, Смедереву, Чачку, Гор. Милановицу, Алексиницу, Књажевцу, Пироту, Параћину, В. Градишту, Пожаревцу, и т. д.*

Не можемо прећутати ни похвалан поклон г. *Чортановића, академског сликара и учитеља цртања у неготинској гимназији, који је за Светосавски Дом израдио и послао живописне слике свију старих српских владара из породице Неманића, као и владара пре и после њих. Те слике, којих је на броју 20, доликовни су украс одборске сале у Светосавском Дому.*

✱

Од како се Главни Одбор преселио у Светосавски Дом, ретко је дана, да у посету не дође по који родољуб из Београда, или из унутрашњости, или и са стране. Било је случајева да су у посету долазиле и корпорације и читава друштва, у жељи, да виде Светосавски Дом, или да захвале Управи и Главном Одбору на раду



и труду. Ово је посећивање нарочито учестало после освећења Дома. То је леп знак патриотских осећаја и интересовања за установу, која носи на себи тип чисто патриотског рада.

Немогућно је не сетити се једне такве посете, која чини част Друштву Св. Саве и његовој Управи, и коју треба свакојако прибележити у споменици Светосавског Дома. То је посета, коју је учинило *Свештеничко Удружење* приликом свог годишњег скупа у Београду. Око 150 свештеника из Краљевине Србије, са својом управом на челу, дошли су да се захвале Управи Друштва Св. Саве на њеном раду. У присуству председништва и осталих чланова Управе друштвене, председник Свештеничког Удружења изговорио је и написмено предао овакав поздрав:

*„Управи Друштва Св. Саве,*

Скупљено Свештенство Краљевине Србије у престоницу на договор о великим потребама народне вере и цркве, сматра за своју прву и свету дужност, да Управи родољубивог Друштва Св. Саве изрази своје признање на великом патриотском раду око чувања животних интереса народа српског. Следујући светлим узорима старих свештеника, и данашње српско свештенство хита у *Дом Друштва Св. Саве*, да се поклони оном светилишту, које је будан стражар и заштитник угрожених права српског народа, и да принесе на олтар напретка целокупне српске народности своју лепту, свој прилог, уписавши



„Свештеничко Удружење“ за члана добротвора Друштва Св. Саве, и приневши сваки свој прилог.

Саопштавајући ово Управи Друштва Св. Саве Свештеничко Удружење моли родољубиву Управу да истраје у своме патриотском раду, рачунајући вазда на искрену потпору свега свештенства Краљевине Србије.

24. Августа 1890. Београд.

Председник Главног скупа  
Свештеничког Удружења,

**Архимандрит Фирмилијан** (с. р.)

Секретар,

**Васа Живковић** (с. р.)

Ћакон.

Председник Друштва Св. Саве, г. *Светомир Николајевић*, захвалио се у име Главног Одбора са неколико речи, пуних патриотске захвалности и уверења да ће српски свештеници, и по улози, која им припада, и по њиховом познатом родољубљу, бити вазда поборници и пионири Српске Мисли, и апостоли оне културне и патриотске задаће, коју је истакло Друштво Св. Саве.

За тим су свештеници прегледали поједина одељења Светосавског Дома. Кад су ушли у дворницу, у којој су били сакупљени друштвени питомци, били су поздрављени Светосавском химном: „Ускликнимо с љубављу Светитељу Сави!“ И они, дирнути овом песмом из уста Српчаци из разних крајева српских ван Краљевине, поскидали су своје капе и с одушевљењем и па-



триотском радошћу придружили су се ученицима припевајући ову лепу песму. Многome је од њих потекла суза радости. Ово је један од оних тренутака, у којима патриотска машта гледа скоро остварење велике Српске Народне Мисли!..

Том приликом многи су се од свештеника уписали за чланове утемељаче Друштва Св. Саве, а скоро сви су дали добровољне прилоге за Светосавски Дом. Они су отишли из Дома задовољни и пуни уверења, да Српство мора доживети лепше дане. —

\*

Последње године управа је имала доста неприлика и незгода с надзором над пансионом.

За прве две године, од кад је пансион установљен, водио је бригу о потребама његовим и вршио дужност управника тадашњи члан Главног Одбора г. *Милојко Веселиновић*. Г. Веселиновић је с вољом руководио ову установу тако, да је она за то време давала похвалне резултате. Али, премештајем његовим са службом ван Краљевине, пансион је остао без управника, а тиме и без сталног и уредног надзора. Последнице су се осетиле набрзо тако, да су Управу доводиле у велику бригу. Тешко је било наћи подесну личност, која би се могла искључиво посветити само том послу. Управа је била уверена, да би ова установа друштвена могла најпоузданије напредовати тек под управом г. *Милоша*



*С. Милојевића*, тадашњег директора лесковачке гимназије, познатог патриоте, вредног радника на националном задатку, најбољег познаваоца народних прилика у Ст. Србији и ваљаног школског организатора. С тога је, по споразуму с њиме, и радила на томе, да што пре издејствује његов премештај у Београд. И на прошлогодишњем скупу друштвеном донесена је одлука, да се умоли г. министар просвете за г. Милојевићев премештај. Молба је нашла одзива, и почетком Новембра, г. Милојевић је већ био у Светосавском Дому, као члан Главног Одбора и *управник друштвеног пансиона*. Нема сумње, да је Друштво Св. Саве у личности г. Милојевићевој на овом месту много добило.

Одлуком Главног Одбора, а по предлогу г. Милојевића, и на основи, коју је он предложио, установљена је у Светосавском Дому нова „*Богословско-Учитељска Школа*,” у коју су ушли сви друштвени питомци, који су се дотле учили као редовни ученици у овдашњим средњим школама. Прописана су и *правила о примању питомаца* у ту школу, као и *наставни план*, и од Министарства Просвете добивено је одобрење за отварање њено. Од 1. Јануара ове године отпочет је рад у тој школи, а предавања у њој врше многи од професора и наставника наших средњих и виших школа. —



Завршујући овај извештај о унутрашњем раду у Светосавском Дому, напоменућемо само, да су ученици Богословско-Учитељске и вечерње Светосавске Школе *славили* први пут у Светосавском Дому школског и друштвеног патрона, *Светог Саву*. Прелазећи преко појединости ове лепе прославе, коју је г. Милојевић отворио својом патриотском и одушевљеном беседом, као и преко оних лепих песама народних, што су их певали друштвени питомци, напомињемо с радошћу, да је одзив чланова и пријатеља друштвених био толики, да су пространа одељења Светосавског Дома била сувише тескобна да могу примити све оне одличне госте и родољубе, који беху тог дана дошли на Светосавску прославу.

Ово је најбољи доказ, да Светосавски Дом све више привлачи интересовање српских родољуба; да су на њ управљене многе српске наде; да ће он као просветни Дом за Српчиће из свију крајева, бити „кула светлиља на узбурканом мору српског родољубља, бити „символ духовног јединства васцелог Српства,“ бити „претеча лепше будућности српског народа.“

Нек је слава родољубима, који за њ не пожалише жртава! —



## РАЧУНИ СВЕТОСАВСКОГ ДОМА

### а). Приходи.

1. Добровољни прилози, који су непосредно слани у корист подизања Дома	37.066·55
2. Целокупан приход од I. лу-трије	27.024·—
3. Целокупан приход од II. лу-трије	26.060·—
4. Приход од забава, које је при-ређивао Главни Одбор у Београду	2.276·—
5. Приход од забава, које су при-ређивали друштвени пододбори у унутрашњости	809·80
6. Други ситнији приходи за Дом	33·—
7. Целокупан приход од греда (1800 ком.)	27.000·—
8. Позајмица цркве Монастирице	5.000·—
9. Позајмица из Сталног Фонда, која је учињена по одлуци Главног Одбора за исплату текућих рачуна	20.000·—
Свега прихода	<u>145.269·35</u>

Дакле, у касу благајне за зидање Светосавског Дома ушло је прихода свега: сто четрдесет и пет хиљада, две стотине шездесет девет динара и 35 пара.



Кад се од те суме одибју:

а). Трошак и згодици I лутрије	12.651·85
б). Трошак и згодици II лутрије	11.571·50
в). Трошак око сечења и доношења греда	10.830·—
који скупа чине суму	35.053·35

Онда излази, да је остала *чиста сума*, која је употребљена за исплату трошкова око зидања Светосавског Дома *110.216* дин., т. ј. *сто десет хиљада две стотине шеснајест динара*.

#### б). Расходи.

Пошто рачуни о исплати радова за Светосавски Дом још нису завршени, и то због недовршених радова на дозиђиваним, споредним зградама (шупама и нужницима), није било могућно још сада извести потпун и тачан преглед свега утрошеног материјала, појединце и њихово коштање. С тога ћемо овде показати само *целокунне суме*, утрошене на Дом до 1. Јануара 1891. године.

1. За грађевински материјал и радове на Дому утрошено је <i>1889. године</i>	28.824 дин.
--	-------------

2. За материјал, радове, унутрашњи намештај и дозиђивање споредних зграда утрошено је <i>1890. године</i>	80.154 „
---	----------

Свега утрошено *108.982* дин.



Кад се ова сума расхода одбије од суме чистог прихода (110.216), остаје *готовине* у благајни за зидање Дома, као салдо за идућу рачунску годину 1234 дин.

А *дуг* за Светосавски Дом, који још остаје да се исплати у овој, 1891, години, изнеће око 15000 дин.

Кад се сума досадашњих, исплаћених расхода (108.982) сабере са сумом још неисплаћених рачуна — дуговања (15000), добиће се *целокупна сума коштања Светосавског Дома*.

Светосавски ће Дом (рачунајући и намештај) стати дакле око: *сто двадесет и пет хиљада динара*.

У ову суму није урачуната вредност оног грађевинског материјала, који је добивен на поклон, а који ћемо поређати на крају следећег одељка.

## П Р И Л О З И ЗА СВЕТОСАВСКИ ДОМ

### *А). Добровољни прилози у новцу.*

У овај списак родољуба ушла су имена оних,

1), који су своје прилоге предали или послали *непосредно* главној благајни Друштва Св. Саве;



2), за које су поједини пододбори или повереници друштвени *послали спискове имена*;

3), који су прилагали *на дан освећења Светосавског Дома*; и

4), који су на *концертима* друштвеним у Београду поред улазне цене давали и добровољне прилоге за Дом.

Сви други прилози за Светосавски Дом, које је главна благајна добила *посредно*, а без списка прилагача, или, за које су спискови случајно загубљени, штампани су на име пододбора, или повереника, или скупљача, који су те прилоге и послали.

За поједине прилагаче, који су у двама, или и у више прилика прилагали за Светосавски Дом, њихови су прилози, у колико се то могло запазити, скупљени у *једну суму*. А имена прилагача уређена су по величини прилога.

ЊЕГОВО ВЕЛИЧАНСТВО

КРАЉ АЛЕКСАНДАР

2000 дин.

ЊЕНО ВЕЛИЧАНСТВО КРАЉИЦА НАТАЛИЈА

300 дин.



**Управа Монопола Дувана**<sup>1)</sup> прикупила је за Дом добровољних прилога 10.078 дин.

<b>Филип ла Ренотије од Ферари</b> и <b>Едуард ла Ренотије Буланже</b> , српски грађани из Париза	2000 „
<b>Мориц Биндер</b> из Земуна	1800 „
<b>Живко Давидовић</b> , државни саветник у пензији	1320 „
<b>Велимир Мих. Теодоровић</b> из Минхена	1250 „
<b>Београдска Општина</b>	1000 „

**Ђорђе Вајферт**, индустријалац из Београда 849 дин.

**Еснаф механско-кафански** у Београду 700 „

**Друштвена касица у Министар. Грађевина**<sup>2)</sup> 620 „

**Смедеревски пододбор** од скупљених добровољних прилога и приређене забаве 573 „

**Браћа Крсмановићи** трговци из Београда 500 „

**Димитрије Стаменковић** трговац из Београда 500 „

**Михаило и Љубица Терзибашић**, за помен умрлом сину **Таси** 500 „

**Народна Банка Краљ. Србије** 500 „

<sup>1)</sup> Целокупна сума, коју је ова вредна и родољубива управа скупила, износи 11.078 дин. Од те суме употребљено је 1000 дин. на друге друштвене потребе.

<sup>2)</sup> Ова је касица донела много више прилога: али је већина употребљена на друге друштвене потребе.



<b>Београдска Задруга за међусобно потпомагање и штедњу</b>	500 дин.
<b>Шабачка Општина</b>	500 „
<b>Предузимачи из Ваљева</b>	467 „
<b>Петроније Савић, благајник желе- зничке управе, скупио добров. прилога</b>	413 „
<b>Наследнице пок. Симке Л. Ми- лосављевићке</b>	400 „
<b>Шабачки пододбор од забаве, при- ређене у корист Дома</b>	400 „
<b>Рака Миленковић и кумпанија из Београда</b>	390 „
<b>Неготински пододбор скупио и послао</b>	351 „
<b>Браћа Топузовићи, трг. из Шапца</b>	300 „
<b>Ваљевски трговачки еснаф</b>	300 „
<b>Пододбор у Гор. Милановцу од забаве и скупљених прилога</b>	294 „
<b>Леонтије, Архијепскои Варшавски</b>	246 „
<b>Адолф Шток, предузимач из Бео- града</b>	240 „
<b>Крагујевачки еснаф механско- кафански скупио прилога</b>	240 „
<b>Јован Ристић, намесник Њ. Вел. Краља</b>	200 дин.
<b>Бенерал Јован Белимарковић, на- месник Њ. В. Краља</b>	200 „
<b>† Моја Гавриловић, бив. државни саветник</b>	200 „
<b>Маглајац, један Босанац</b>	200 „
<b>Црква Св. Марка у Београду</b>	200 „



Смедеревски еснаф трговачки	200	„
Шабачка Штедионица	200	„
<hr/>		
Српско еврејска црквено-школ ска општина у Београду	170	дин.
Алекса Миловановић, управник београд. царинаре, скупио прилога	150	„
Књажевачки пододбор скупио прилога	140	„
Пододбор у В. Градишту скупио прилога	132	„
Михаило Павловић, трговац из Београда	150	„
Игњат Гудурић, тргов. из Обре- новца, скупио прилога	129	„
Параћински пододбор скупио	118	„
Јован Алексијевић, царинар на железничкој станици у Београду, скупио	117	„
Милан Пироћанац, бив. председ- ник министарства	114	„
Др. М. Н., из Шапца	120	„
Тихомиљ Ј. Марковић, адвокат	110	„
Јовица Барловац, трг. из Београда	107	„
Илија Паранос, трг. из Шапца	107	„
Чачански пододбор скуп. прилога	102	„
<hr/>		
Генерал Коста Протић, намесник Њ. В. Краља	100	дин.
Војислав Ј. Марковић, свршени правник	100	„
Марки де Пијен	100	„
Ђока и Стева браћа Пантелићи	100	„
Г-ђа Хрисанта Ј. Кумануди	100	„
Г-ђа Цаја и Никола Спасић, трг.	100	„



Г ђа Лепосава и Никола Радој- ковић	100	„
Београдска Тргов. Омладина	100	„
Алекса Бајић, трг. из Шапца	100	„
Јоца Ж. Јовановић, трговац из Шапца	100	„
Г ђа Милна Панте Куртовића из Шапца	100	„
Г ђа Савка удова Д. Јевтановића из Сарајева	100	„
Параћинска општина	100	„
Гор.-Милановачка општина	100	„
Смедеревска општина	100	„
Трговачки еснаф у Обреновцу	100	„
Еснаф болтациско-трговачки у Неготину	100	„
Илија Р. Томић, Босанац, из По- жаревца	100	„
—		
Анта Голубовић, учитељ у Лапову, скупио	86	дин.
Јеремија Терзијћ, ср. начелник у пенз., скупио у Крушњу	82	„
Пиротски пододбор скупио	82	„
Милан Мостић, адвокат	80	„
Др. Вук Панајотовић, из Крагујевца	80	„
Илија Марић, трговац из Београда	80	„
Сима Топузовић, трговац из Шапца	80	„
Филип Христић, држ. саветник у пензији	78	„
Браћа З. Поповићи, јувелири	78	„
Коста Лекић, благајник мин. вој. у пенз.	70	„
Иван Јастребов, руски ген. конзул у Со- луну	68	„



<i>Борђе Радуловић</i> , царинар на Јавору, скупио	68	„
<i>Либељ</i> , српски конзул у Манчестру	63	„
<i>Крисмас</i> , српски конзул у Лондону	63	„
<i>Бенерал Сава Грујић</i> , председник минис.	60	„
<i>Михаило Терзибашић</i> , трговац	60	„
<i>Борђе Р. Одавић</i> , трговац	60	„
<i>Ваљевски</i> пододбор скупио	60	„
<i>Сељани Општине Накучанске и Влади-</i> <i>мировачке</i>	58	„
<i>Алексиначки</i> пододбор скупио	53	„
<i>Сават. Божвић и Мил. Радоњић</i> , са Рашке, скупили прилога	52	„
—————		
<i>Милутин Гарашанин</i> , бив. председ. ми- нистарства	50	дин.
<i>Коста Таушановић</i> министар привреде	50	„
<i>Милош С. Милојевић</i> , директор леск. гимн.	50	„
<i>Г-ђа Савка М. С. Милојевића</i>	50	„
<i>Г-ђа Марија удова Панте Савића</i>	50	„
<i>Смедеревска Задруга</i> за међус. пома- гање и штедњу	50	„
<i>Јагодинска Општина</i>	50	„
<i>Н. Н.</i> из Цариграда	50	„
<i>Божја С. Живковић</i> , трговац	50	„
<i>Бока Павловић</i> , трговац	50	„
<i>Фонд задруге месарских радника</i> у Бе- ограду	50	„
<i>Милутин Марковић</i> , члан касације	50	„
<i>Певачко друштво „Даворје“</i>	50	„
<i>Арса Пајевић</i> , књижар из Нов. Сада	50	„
<i>Еснаф</i> магазацијски у Београду	50	„
<i>Еснаф</i> терзијско-трговачки у Крагујевцу	50	„
<i>Црква</i> у Радујевцу	50	„
<i>Пожаревачки</i> пододбор скупио	50	„



<i>Браќа Х. Мишеви</i> , трговци из Солуна	45	дин.
<i>Драшкоци</i> , апотекар из Свилајнца скупно	45	„
<i>Начелство округа врањског</i>	44	„
<i>Друштво за куповање срп. лозова из Кра-</i> <i>гујевца</i>	44	„
<i>Цера Ввиминовић</i> , државни саветник	40	„
<i>Светозар Милосављевић</i> „ „	40	„
<i>Глиша Гершић</i> „ „	40	„
<i>Јаков Алкалај</i> , председник еврејске општине	40	„
<i>Г-ђа Катарина М. Божићевић</i>	40	„
—		
<i>Настас Тадић</i> , трговац из Београда	34	дин.
<i>Еснаф ишљарски</i> из Београда	31	„
<i>Коста Шпартал</i> , адвокат из Београда	30	„
<i>Коста Гинић</i> , трговац „ „	30	„
<i>Коста Јовановић</i> , саветник у пензији	30	„
<i>Никола С. Јовановић</i> — <i>Американац</i>	30	„
<i>М. Бранковић</i>	30	„
<i>Михаило Самуровић</i> , трговац из Шапца	30	„
<i>Прота Јанко Јовановић</i> „ „	30	„
<i>Тодор Јовановић</i> трговац „ „	30	„
<i>Цера Матић</i> „ „ „	30	„
<i>Милан Саватић</i> „ „ „	30	„
<i>Павле Бајић</i> „ „ „	30	„
<i>Алекса Фотић</i> адвокат „ „	30	„
<i>Д. Турковић</i> , трговац из Београда	30	„
<i>Никола Х. Поповић</i> „ „	30	„
<i>Илија Јаподић</i> , апелац. судија	30	„
—		
<i>Г-ђа Марија Ђ. Вајферта</i>	28	дин.
<i>Сегријев</i> , секр. рус. посланства	27	„
<i>Војислав Вељковић</i> , сврш. правник у Паризу	27	„



<i>Прока Црниловић</i> , из Власотинаца скупио	26	„
<i>Андра Јанковић</i> , предузимач	26	„
<i>Андреја А. Сремач</i> , кројач из Њ. Јорка	25	„
<i>J. Darlington</i> , срп. конзул у Братфорду	25	„
<i>Шевалије од Стеса</i> , срп. консул у Ли- верпулу	25	„
<i>Аџим Чумић</i> ,	24	„
<i>Од продатих кошт. марака у Н. Скуп-</i> <i>штини</i>	23	„
<i>Љубисав Јовановић</i> тапетар,	22	„
<i>Саво Петковић</i> , свешт. у Сталаћу	22	„
<i>Божидар Крстић</i> , управ. страг. барутана	20·50 д.	
<i>Андра Николић</i> , министар просвете	20	дин.
<i>Стева Р. Поповић</i> , држав. саветник	20	„
<i>Дим. Бурић</i> пуковник	20	„
<i>Б. С. Ценић</i> , предс. држ. савета у пензији	20	„
† <i>Др. Лаза Лазаревић</i>	20	„
<i>Г-ђа Јелка В. Живановић</i>	20	„
<i>Драгутин Франасовић</i> , минист. у пенз.	20	„
<i>Бока Николајевић-Хаџи</i> , трговац из Бе- ограда	20	„
<i>Милисав Миловановић</i> , управ. нар. зајма	20	„
<i>П. Арамбашкић</i> , трговац из Београда	20	„
<i>Јаков Бајлони</i> „ „ „	20	„
<i>Аца Борђевић</i> , царинар из Дубравице	20	„
<i>Јован Ванлић</i> , п. пуковник	20	„
<i>Коста Петровић</i> , бакалин	20	„
<i>Дим. Димовић</i> , трговац из Параћина	20	„
<i>М. Т.</i> , из Београда	20	„
<i>Г-ђа Драга Др. Милана Радовановића</i>	20	„
<i>Еснаф млекарски</i> из Београда	20	„
<i>Борђе Арамбашкић</i> , трговац из Шалца	20	„
<i>Фр. Рицингер</i> , „ „	20	„



<i>Илија Спасојевић</i> из Шапца	20	„
<i>А. З. Јовичић</i> , секр. послан. у Лондону	20	„
<i>Nicolas A. Dimitriadis</i> , из Букурешта	20	„
<i>Васа Радуловић</i>	20	„
<i>Др. Милан Јовановић</i>	20	„
<i>Јеврем Новаковић</i> , секр. мин. у пенз.	20	„
<i>Аврам Леви</i> , трговац из Београда	20	„
<i>Јован Цолић</i> скупио	20	„
<i>Ђорђе Ђоровић</i> , пекар у Јерусалиму	20	„
<i>Коста Н. Христић</i> , конзул у Солуну	20	„
<i>Апостоловић</i> , писар конз. „ „	20	„
<i>Г-ђа Љуба Кујунџићка</i>	20	„
<i>Шабачка Задруга</i> за међус. помаг. и штедњу	20	„
<i>Хајош</i> у гостионици код Мајера, скупио	20	„
<i>Чика Стева В. Поповић</i>	20	„
<i>Јевта М. Павловић</i> , трговац	20	„
<i>Јован Ђурић</i> , апотекар	20	„
<i>Коста Недељковић</i> ,	20	„
<i>Димитрије Атанаџковић</i> , пензионар	20	„
<i>Јосиф Талви</i> , трговац	20	„
<i>Панта Дробњак</i> , из Пирота	20	„
<i>Настас Крстић</i> бакалин	18	„
<i>Андреја Дада</i> , бакалин	17	„
<i>Петар Узелац</i> новинар	17	„
<i>Сима Лозанић</i> , професор	17	„
<i>Љуб. Клерик</i> , професор	17	„
<i>Г-ђа Јелена С. Новаковића</i> ,	16	„
<i>Васа Павић</i> , свештеник из Стублина	16	„
<i>Димитрије Милојевић</i> , тр. из Београда	16	„
<i>Варварински пододбор</i> , од забаве	16	„
<i>Драг. К. Протић</i> , ђак у Паризу	15	„



<i>Петар Вукићевић, адвокат из Ниша</i>	15	„
<i>Живојин П. Симић, професор</i>	14	„
<i>Дим. Радовић, преде. касације</i>	14	„
<i>Драгомир Здравковић, трговац</i>	14	„
<i>Живко Јовановић, чиновник</i>	14	„
<i>Мата Спасић, предузимач</i>	14	„
<i>Душан Ташковић, предуз. из Ниша</i>	14	„
<i>Манојло Николић предуз. из Неготина</i>	13	„
<i>Милорад Терзибашић, трговац</i>	12	„
<i>Јован Жујовић професор</i>	12	„
<i>Самуило Јањић,</i>	12	„
<i>Еенаф Механско-кафански у Враџи</i>	12	„
<i>Михаило Крстић, трговац</i>	11	„
<i>Коста Шуменковић, кафеџија</i>	11	„
<i>Аврам М. Леви, сараф</i>	11	„
<hr/>		
<i>Њ. В. П. г. Митрополит Михаило</i>	10	дин.
<i>Гђа Софија Ивановићка,</i>	10	„
<i>Михаило Михаиловић</i>	10	„
<i>Г-ђца Јелена кћи С. Максимовића</i>	10	„
<i>Гца Милева Михаиловићева</i>	10	„
<i>Манојло Борђевић—Призренац</i>	10	„
<i>Риста Јанковић, кафеџија</i>	10	„
<i>Радоје Р. Турковић, бакалин</i>	10	„
<i>Нисим Алфандари, трговац</i>	10	„
<i>Борђе Стојковић, рибар</i>	10	„
<i>Г-ђа Милица Андре Борђевића, проф.</i>	10	„
<i>Др. Тока Петровић</i>	10	„
<i>Н. Н. из Брчког</i>	10	„
<i>Алекса Годоровић из Шапца</i>	10	„
<i>Браќа Миловановићи из Шапца</i>	10	„
<i>Миша Јосимовић из Шапца</i>	10	„
<i>Г-ђа Василија Обрадовић из Шапца</i>	10	„
<i>Назман Аврамовић из Шапца</i>	10	„
<i>Браќа Самуровићи из Шапца</i>	10	„
<i>Петар Стоиловић</i>	10	„



Др. Марко Леко, држ. хемичар	10	„
Никола Вулковић, трговац	10	„
Годор Ј. Михаиловић, трговац	10	„
Јован Илић	10	„
Видоје Виторовић	10	„
Милан Миловановић, адвокат	10	„
Живан Бугарчић	10	„
Коста Д. Главинић, професор	10	„
Миливоје Јосимовић, професор	10	„
Др. Тока Димитријевић	10	„
Милован Р. Маринковић	10	„
Светозар Милојевић	10	„
Станко Петровић	10	„
Раденко Драговић, дрвар. трговац	10	„
Милош Дамјановић	10	„
Мимитрије М. Борђевић	10	„
Сретен Новаковић, трговац	10	„
Коста Петровић	10	„
Милош Обркнежевић	10	„
Илија Цветановић	10	„
Ж. Карабиберовић	10	„
Милан Банковић, кмет	10	„
Др. Милан Јовановић—Батут	10	„
Бура Милијашевић, професор	10	„
Љубомир Недић, професор	10	„
Пера Борђевић, професор	10	„
Дим. Катих, потпред. Н. Скупштине	10	„
Др. Тока Јовановић, професор	10	„
Димитрије Нешић, професор	10	„
Стојан Марковић, професор	10	„
Милан П. Бурђевић, благ. из Јагодине	10	„
Михаило Миловановић, трговац	10	„
П. У. из Брчког	10	„
Г-ђа Анђа Јовановић, удова.	10	„



<i>Д. М. из Рисна</i>	10	„
<i>Петар Стевановић из Ивањице</i>	10	„
<i>Поповићка црква, у ср. белопалан.</i>	10	„
<i>Новак Лазић из Градачца</i>	10	„
<i>Коста Наумовић из Орзда</i>	10	„
<i>Милутин Савић, секр. мин. привреде</i>	10	„
<i>Г-ђа Катарина Миловуковица</i>	10	„
<i>Манојло Клидис, трговац</i>	10	„
<i>Г-ђа Савка Јалодић</i>	10	„
<i>Г-ђа Марица Клићанка</i>	10	„
<i>Васа Николић</i>	10	„
<i>Г-ђа Јелмсавета Николић</i>	10	„
<i>Петроније Савић, благ. жел. управе</i>	10	„
<i>Тодор Прокић, свешт. из Забојнице</i>	10	„
<i>Паја Радосављевић, столар</i>	10	„
<i>Музикално Друштво „Давид“</i>	10	„
<i>Г-ђа Александра Јанковић</i>	10	„
<i>Г-ца Зорка Уричићева</i>	10	„
<i>Г-ђа Милева Ј. Марковића, удова</i>	10	„
<i>Дим. Живадиновић, трговац</i>	10	„
<i>Јаков Леон Коен</i>	10	„
<i>Друштво Дунавског краја</i>	10	„
<i>Тома Томашевић, лецедер</i>	10	„
<i>Г-ђа Илинка Јеремич</i>	10	„
<i>Гавра Јовановић, судија у Јагодини</i>	10	„
<hr/>		
<i>Алипа. Васиљевић, држ. саветник</i>	8	дин.
<i>Др. Брил</i>	8	„
<i>В. Каћански, уредник „В. Србије“</i>	8	„
<i>Коста Петровић, трговац</i>	8	„
<i>Никола Вукићевић—Васојевић</i>	8	„
<i>Јован Банић, инжињер</i>	8	„
<i>Др. Милан Радовановић</i>	8	„
<i>Станко Дугалић, обућар</i>	8	„



<i>Ђорђе Јовановић, кафеџија</i>	8 дин.
<i>Неколико ђака гимназијских</i>	7·50 д.
<i>Гца Ангелина Т. Терзибалићева</i>	7 дин.
<i>Гца Зорка Т. Терзибалићева</i>	7 „
<i>Др. Милутин Поповић, лекар</i>	7 „
<i>Архимандрит Душић</i>	7 „
<i>Божа Гавриловић, члан полиције</i>	7 „
<i>Ђока Павловић, министар у пензији</i>	7 „
<i>Милован Атанацковић</i>	7 „
<i>Влада Љотић, конзул</i>	7 „
<i>Аврам Озеровић, трговац</i>	7 „
<i>Шарл Дирнбергер</i>	7 „
<i>М. Марковић, адвокат</i>	7 „
<i>Мита Поповић</i>	7 „
<i>Живојин Јовичић, прота</i>	7 „
<i>Др. Казимир Гонзјоровски</i>	7 „
<i>Дим. К. Николајевић, трговац</i>	7 „
<i>Никола Ђорђевић, трговац</i>	7 „
<i>Мита Тадић, адвокат</i>	7 „
<i>Милан Миловановић, адвокат</i>	7 „
<i>Сима Живковић, директор у пензији</i>	7 „
<i>Коста Ризнић, трговац</i>	7 „
<i>П. Радовановић</i>	7 „
<i>Алекса Биба, трговац</i>	7 „
<i>Др. Левај, зубни лекар</i>	7 „
<i>М. Служики, инжињер</i>	7 „
<i>Стојан Николић, шпедитер</i>	7 „
<i>Риста Наумовић, трговац</i>	7 „
<i>Др. Сондермајер</i>	7 „
<i>Др. Жујовић</i>	7 „
<i>М. Сандић, адвокат</i>	7 „
<i>Илија Букић</i>	7 „
<i>Јоца Кречаровић</i>	7 „
<i>Н. Н.</i>	7 „



<i>М. Прајзовић</i> ; члан касације у пенз.	7	„
<i>Јеврем Божановић</i> , трговац	6	„
<i>Миладин Д. Марковић</i> , ватрогасац	6	„
<i>Миша Буковала</i>	6	„
<i>Коста Чушић</i>	6	„
<i>Јован Богојевић</i> , пензионар,	6	„
<i>Тимотије Борђевић</i> , ср. начел. у Јагодини	6	„

### По 5. динара

Ђ. Козарац директор, Стева Ловчевић професер, Сава Антоновић професор, г-ђа Ракила Христић удова, г-ђца Анка Јосимовићева, К. Скендеровић, Светозар Трифунац, уред. „Косова“, г-ђа Наста Стевановић, Петар Убавкић скултор, Др. Милан Јевремовић у Петровцу, Стеван Димитријевић учитељ у Варварину, Мих. Агајевтић из Пожаревца, Вукашин Петровић бив. министар, Милош Прокић бив. члан касације, Леон К. Леви трговац, Милорад Петровић директор гимназије у Ђњажевцу, Миша Новаковић, Светозар Велички књиговезац, Атанасије Георгијевић, г-ђа Љубица М. Аголићка, Андра Аголић телегр., Глиша Јосиповић трговац, Н. П. Михаиловић бакалин, Петар Новаковић, Борђе Николић, С. Боторић кафедрија, Марко Велизарић, Гргур Миленковић, М. П. Тодоровић, Јован Антоновић, Ф. Ђирија, Ђока Ж. Борђевић проф., Стеван Јакшић проф., Дим Довијанић проф., Никола Стаменковић проф., Драг. Мијушковић проф., Магру проф., К. Алковић проф., Милош Зечевић проф., Мијалко Ђирић проф.. К. Андријашевић учитељ у Ваљеву, Лука Лазаревић директор, Чед. Марковић п. поручик, Ђока Станојевић трг. из Параћина, Јован Барловац фабрикант, Драгутин Живадиновић ђак у Паризу, Гача Поповић пуков. у пенз., Макса Антонијевић јувелир.



### По 4 Динара

Данило Анђелковић свешт. грчарички, Тимотије Марковић свешт. орашки. Јов. Петровић свешт. из Краљева, Архимандрит Гаврило, Милосав Половић свешт., Алекса Илић прота, Алекса Петровић свешт. жабарски, Теодосије игуман у Каленићу, Вићентије игуман у Сретењу, Сава Добросављевић сврш. богослов, Др Ранимир зуб. лекар, г-ђа Катарина Ванлић, Паја Јанковић, г-ђа Софија Аранђеловић учит., Милић Кикић-Србин Банаћанин, из Штефанова, Максим Флајшер, Јован Дамјановић чиновник, Андра Стефановић професор.

Јован Тадић, трговац, Мијатовић трговац, Јоца Пр.-Стефановић пензионар, Драг. Гођевац, адвокат, Гођевац трговац, Милан П. Живковић благ., Мата Јовановић, секр., Јова Ђесторовић, Груја Ивановић пензионар, Риста Атанацковић трг. агент, Јоца Брстић кафеџија, Сава М. Богдановић трг., Божа С. Живковић трг., Јован Илкић архитект, Ђока Марковић апотекар, Јосиф Матковић трг., Карло Пероло кафеџија. Евгенија и Сава Јовановић, Стојан Бошковић држ. саветник, Н. Н. из Београда, Самуел Пијаде трг., Др. Миленко Веснић.

### По 3 дин.:

Марко Петровић свеш. бранковачки, Милан Бечанин свешт. брдски, Никола Вељковић прота, Филип Недељковић свешт. изворски. Јован Станојевић свешт. неготински, Милош Кандић из Књажевца, Liebel из Беча  
Гца Милица Ст. Новаковићева, гца Станислава Ђурићева, гђа Радовановићка учит, Д Ђурић пуковн. Н. Лацковић Љ. Миљковић проф., Јеврем Ђуровић чиновник. Мих. Ђ. Илић, Ђура Козарац директор гимназије, С. Пајкић трг, Н. Н. и Н. Н. из Београда.



### По 2. динара

Лаза Комарчић уред. „Видела“, Милутин Марковић, Ђ. Велисављевић чиновник, Аврам Меворах сараф, Шрепловић учитељ, Т. Неранџић, Др. Ранимир зуб. лекар, Стојадин Катић пуков. у пенз., Коста Вуковић, Алимпије Савић адв., М. Цветковић трг., Светозар Марковић чинов., Душан Симић, Адолф Шток предузимач, Јоца Ђорђевић члан контроле, Лаза Дашковић кафеџија.

Веселин Михаиловић свешт. лоџички, Стеван Маленовић адв. у Јагодини, Х. Ђорђе Петровић обућар у Видину, Исак Барукић полиц. писар, Н. Н. и Н. Н. из Београда, Василије Ђорић механџ. из Медвеђе, Сава Милутиновић, Н. Н., Дим Вујић трговац, г-ђа Анка Новаковић, Дамјан Ђорђевић трг. из Неготина.

Никодије Стефановић мајор, г-ђца Даринка Николићева, г-ђца Станка Глишићева, г-ђа Евгенија Саве Јовановића, Милан Сосић чинов., К. А Штрбић бравар, Ђира Петровић кафеџија, Рафаило Јелишић трг., Петар Никетић учитељ, Ђ. С. Којић учитељ, Јован П. Лазаревић учитељ, г-ђца Перка Божићева, Јелена Радојловић, г-ђца Љубица Жељесковићева, Владислав Вулићевић предавач, Коста Рашковић, Велисав Војиновић предавач.

Аџим Милић свешт., Алекса Милосављевић свешт., Димитрије Милановић свешт., Танасије Урошевић протођакон, Свет. Михаиловзћ свешт., Лазар Поповић свешт., Милош Поповић свешт., Милан Алексић свешт., Јеремија Рашић свешт., Илија Вукићевић свешт., Сибин Ђорић свешт., Аксентије Мишић свешт., Милан Пантелић свешт., Сретен Поповић свешт., Макарије игуман у Раковици, Аврам Лешевевић свешт., Вићентије Матијевић свешт., Мих. Поповић свешт., Сава Протић свешт., Василије Поповић свешт.,



Аксентије Радосављевић свешт., Атанасије С. Поповић свешт. Св. М. Јеремић свешт., Алекса Михаиловић свешт., Мих. И. Поповић свешт., Јован М. Гагић свешт., Вићентије Поповић прота, Новица Жугић свешт., Живко Димитријевић свешт., Дим. Илић свешт., Милан Поповић свешт., Милутин Николић свешт., Велимир Антонијевић свешт., Труја Павловић свешт., Чедомир Мајсторовић свешт., Стеван Ракић свешт., Алекса Поповић — млађи, свешт., Владимир Поповић свешт., Милош Веселиновић свешт., Филип Симић свешт. Јелисавста А Лешевића из Пожаревца 1½ дин.

### По 1 динар

Ар. М. Живановић свешт., Дим. С. Лазић свешт., Владимир М. Пешић свешт., Петар М. Стефановић свешт., Стеван Миленовић свешт. Лазар Јевремовић свешт., Стеван Поповић свешт., Милован Николић свешт., Дим. Михаиловић свешт., Ђорђе Лазаревић свешт., Тодор Јаношевић свешт.,

Милош Анишић тапетар, г. Цвета Ђуре Петровића, Радивој Лукић из Брагујевца, Мих. Милорадовић Цветко Новаковић кафеџија, Ђорђе Димитријевић, Коста Ивошевић кувар, г-ђица Марица Марковићева, Ђока Марковић апотекар, Марко Миленковић, Наум Јовановић, Сима Џампић, Н. Н., Мића Берберовић касапин, Н. Н. Станоје Митић тежак из Рогљева, Дим. Цветковић из Мокрање, Пера Јовановић из Неготина, Флора Брезој из Мокрање, Стојко Марковић, Станоје Мишић из Рајца, Марин Царан из Буковче, Живко Ђорђевић лончар, Теофило Бошковић кав.

### По пола динара

Радисав Бугарчић, Нићифор Келић обућар, Марија Кумрић, Јон Петровић, Јован Ђ. Зарпић, Мика Костић, Ђорђе Аврамовић.



*Б. Прилози у грађевинском материјалу.*

<i>Ђорђе Вајферт</i> , индустријалац	51.000	к. цигаља.
<i>Стеван Изковић</i> , цигљар	10.000	„ „
<i>Танасије Јаковљевић</i> , цигљар	10.000	„ „
<i>Ђорђе Панђела</i> , цигљар	10.000	„ „
<i>Мих. Кр. Петровић</i> , трговац	10.000	„ „
<i>Тодор Терзић</i> , цигљар	5.000	„ „
<i>Коста Гинић</i> , цигљар	3.000	„ „
<i>Тодор Чупић</i> , цигљар	500	„ „
<i>Јован Петковић</i> , цигљар	300	„ „

<i>Беочинска фабрика цемента</i>	135	цак. цем.
<i>Јован Глигоријевић</i> , из Београда	50	„ „
<i>Петар Пандуровић</i> , предузимач	1	„ „

*Министарство Привреде* одобрило сеч. 1800 к. греда  
*Сава Крстић*, трговац 10 „ „

*Министирство Грађевина* поклонило с крова Вел.  
 Школе сав стари *лим и даске*.

*Петар Петровић*, бравар, поклонио и о своје тро-  
 шку наместио у авлији Светосавског Дома један бу-  
 нарски шпирк.

*Ђока Ађимовић*, трговац, поклонио 50 сандука  
 срче за прозоре.

*Општина Београдска* одобрила бесплатно вађење  
 Ташмајданског камена 1000 куб. мет.

*Општина Београдска* одобрила бесплатно вађење  
 дунавског песка.

*Стеван Јосифовић*, камењар, поклонио камен те-  
 мељаци.



